

Bản tin

N°11
5-2011

Trung tâm Bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí - Hội Nhà báo Việt Nam

Miền Trung

Khát vọng xanh

Lời cảm ơn

Nhóm thực hiện *Bản tin số 11* với chủ đề: “Miền Trung với công cuộc loại bỏ chất độc da cam” trân trọng cảm ơn Trung tâm Bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí - Hội Nhà báo Việt Nam; thành phố Giơ-ne-vơ, bang Giơ-ne-vơ, Hãng thông tấn InfoSud (Thụy Sĩ) đã tài trợ và tổ chức thực hiện *Bản tin*.

Chúng tôi cũng đã nhận được sự giúp đỡ của ông Phùng Tửu Bôi, Giám đốc Trung tâm Hỗ trợ bảo tồn tự nhiên và phát triển cộng đồng (Hội khoa học kỹ thuật lâm nghiệp Việt Nam); Giáo sư - bác sĩ Nguyễn Thị Ngọc Toàn, ủy viên thường vụ Ban chấp hành Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam (VAVA);

Luật sư Lưu Văn Đạt, thành viên VAVA; tiến sỹ Lê Kế Sơn, Chánh văn phòng Ban Chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam (Ban Chỉ đạo 33); ông Trà Thanh Lành, Phó Chủ tịch Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin thành phố Đà Nẵng; Hội Chữ thập đỏ thành phố Đà Nẵng; UBND thành phố Hội An, UBND xã Đông Sơn (huyện A Lưới, Thừa Thiên-Huế).

Xin cảm ơn các cấp chính quyền, ban ngành, đoàn thể thành phố Đà Nẵng tạo thuận lợi trong quá trình thực hiện *Bản tin* này.

Tài trợ bởi phái đoàn Genève Ville Solidaire - Thành phố Genève

Với sự ủng hộ của:

Những người thực hiện

Theo thứ tự từ trái sang phải trong ảnh. Hàng đứng: Trần Phúc Thái - Công ty Truyền thông Ngày mới, Nguyễn Thị Xuân - Báo Đắc Lắc, Nguyễn Mạnh Hùng - Báo Khánh Hòa, Phó Cẩm Hoa - Đài Tiếng nói Việt Nam, Carole Vann - Hãng thông tấn Infosud, Nguyễn Văn Giang - Báo Khánh Hòa, Cao Thị Thu Hà - Báo Bình Định, Đoàn Văn Khoa - Báo Gia Lai, Dương Ngọc Can - Trung tâm Bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí, Lưu Hoàng Anh - Báo Công an Đà Nẵng, Đặng Đức Tuệ - Công ty Truyền thông Ngày mới. **Hàng ngồi:** Nguyễn Đức Thụy - Báo Gia Lai, Trần Thị Nguyệt - Báo Quảng Ngãi, Đào Thanh Huyền - Phóng viên tự do, Nguyễn Thị Thu Hoa - Báo Đà Nẵng, Anne-Laure Porée - Phóng viên tự do, Ngô Thanh Long - Báo Quảng Bình, Đoàn Văn Lương - Báo Đà Nẵng.

Lời tòa soạn

Bạn đọc thân mến!

Đất nước Việt Nam hoà bình. Người Việt Nam mến khách. Đến với đất nước chúng tôi, bạn bè quốc tế cảm nhận được một thành phố Hồ Chí Minh năng động, thủ đô Hà Nội cổ kính và thành phố Đà Nẵng - nơi chịu ảnh hưởng nặng nề của chất độc hoá học - đang vươn mình lớn dậy trở thành trung tâm kinh tế - chính trị của cả khu vực miền Trung - Tây Nguyên.

Tham gia lớp tập huấn “Miền Trung với công cuộc loại bỏ chất độc da cam” do Trung tâm bồi dưỡng nghiệp vụ báo chí - Hội Nhà báo Việt Nam phối hợp với Hãng thông tấn Infosud (Thụy Sĩ) tổ chức tại thành phố Đà Nẵng từ ngày 9 đến 20 tháng 5 năm 2011, những người

làm báo miền Trung - Tây Nguyên muốn góp phần nâng cao hiểu biết cho người dân về những vùng đất nhiễm dioxin.

Không dừng lại ở việc phân tích đánh giá, những tác phẩm phóng sự, kí sự, chân dung, bài phản ánh của chúng tôi còn đề cập đến con người, môi trường sinh thái, kinh tế, du lịch, về nỗ lực vươn lên của những người nhiễm chất độc da cam và quá trình khắc phục hậu quả của các cấp chính quyền, tổ chức quốc tế.

Trong quá trình thực hiện bản tin, những người làm báo tham gia lớp tập huấn không thể chuyển tải đầy đủ hết các khía cạnh về tác hại của chất độc da cam. Mong bạn đọc thông cảm.

Ông “da cam” nơi vùng ven thành phố

Khi chính quyền chung tay

Giới trẻ Đà Nẵng chưa biết nhiều về da cam

Sống ở miền đất “chết”

Ông Bôi “bò kết”

Thông tin tiện ích

Mục lục

04 Đất nhiễm đầu dễ hồi sinh

08 “Ăn nước” Hồ Sen

12 Di họa đối với nhiều thế hệ

14

16

18

20 Miền Trung - ám ảnh dioxin

22 Một số loại cây được trồng trên vùng đất nhiễm

24 Chất độc da cam không ảnh hưởng du lịch Hội An

26

32

34

Đất nhiễm đâu dễ hồi sinh

“Chúng tôi không biết trồng cây gì trên vùng đất nhiễm dioxin để nông sản không bị nhiễm độc mà vẫn mang lại hiệu quả kinh tế”. Đến bây giờ, đã 50 năm sau ngày quân đội Mỹ rải chất độc xuống vùng đất ở Đà Nẵng, câu hỏi ấy vẫn là sự trăn trở của người dân và chính quyền.

Người dân trong vùng Hòa Nhơn thường ngày vẫn hít phải bụi đất nhiễm dioxin.

© Ảnh Nguyệt

Nỗi lo trên vùng đất nhiễm độc

Hai thôn Thạch Nham Tây và Thạch Nham Đông nằm dưới chân một ngọn đồi, nơi có con suối nhỏ chảy qua. Từ bao đời nay, người dân vẫn dùng nước từ dòng suối ấy để tưới tiêu và sinh hoạt. Với nhiều người đó là một sự ưu đãi của thiên nhiên, nhưng với người dân nơi đây đó là nỗi ám ảnh. Nhiều bậc phụ huynh không hiểu vì sao con mình sinh ra lại nhiễm chất độc da cam, trong khi họ không phải là cựu chiến binh, cũng không chịu ảnh hưởng trực tiếp từ thứ chất độc gớm ghiếc ấy. Ông Hồng Nhã, người từng tham gia cách mạng và đã phụ trách Hội nạn nhân da cam 23 năm ở Hoà Nhơn, kể: “Ngày trước, để bảo vệ phi trường Đà Nẵng và dàn radar ở núi Phước Tường, quân đội Mỹ đã rải chất da cam khắp các xã thuộc huyện Hoà Vang, mà xã Hòa Nhơn là nơi bị rải nhiều nhất. Quân đội Mỹ còn mang những thùng hoá chất đã sử dụng hay quá hạn đến đây đổ hoặc đốt. Khói bốc lên mù trời, khét lẹt. Người dân sống phía dưới chịu không thấu. Khi rải và đốt người Mỹ nói rằng là để khai hoang và diệt muỗi. Lúc ấy chúng tôi chẳng biết là chất độc, mỗi lần họ rải thì thấy cay cay ở mắt, cây cối chết hết”. Không chỉ ở vùng ven mà ngay trong lòng thành phố cũng có điểm nhiễm chất

độc da cam như sân bay Đà Nẵng. Tại nơi này, trước đây quân đội Mỹ đã tập kết chất độc hóa học/dioxin để tiến hành chiến dịch khai hoang. Chúng lẫn lộn đi rải khắp các vùng

phía Tây Quảng Nam, Thừa Thiên Huế, Quảng Ngãi. Hiện nay người dân và chính quyền địa phương đang ra sức xây dựng trên những mảnh đất chết này.

Ông Hồng Nhã bên hồ Hồ Dư, nơi trước đây quân đội Mỹ dùng để tiêu hủy hóa chất.

© Hoàng Anh

Thành phố Đà Nẵng bây giờ không còn nghe tiếng máy bay Mỹ gầm vang trên bầu trời mà thay vào đó là những chiếc máy bay chở khách, máy bay của lực lượng không quân Việt Nam. Từ sau khi tách khỏi tỉnh Quảng Nam năm 1997, thành phố Đà Nẵng nhanh chóng phát triển, trở thành trung tâm kinh tế của miền Trung - Tây nguyên. Thành phố được mở rộng về các vùng ven, nhiều khu công nghiệp được xây dựng đã tạo ra nguồn sinh khí mới và nhiều việc làm cho người dân. Tại huyện Hòa Vang, một huyện thuần nông trước đây, bây giờ đã xuất hiện các khu công nghiệp và cả điểm du lịch cao cấp, thu hút ngày càng nhiều du khách đến tham quan. Hiện thành phố Đà Nẵng là một trong những địa phương thu hút vốn nước ngoài lớn

nhất cả nước. Đà Nẵng tạo điều kiện cho các nhà đầu tư (đơn giản hóa thủ tục hành chính, chính sách thu hút nhân tài...), mở rộng thêm một số thị trường mới, nâng tổng số thị trường xuất khẩu của Đà Nẵng lên trên 80 nước. Ngoài ra thành phố cũng quan tâm giải quyết các vấn đề xã hội và đề ra mục tiêu “Xây dựng Đà Nẵng trở thành một Thành phố môi trường”... Mục tiêu chiến lược của Đà Nẵng đến năm 2020 là Xây dựng thành phố trở thành một trong những đô thị lớn của cả nước; trở thành đầu tàu kinh tế - xã hội lớn của miền Trung, đầu mối giao thông quan trọng về trung chuyển vận tải trong nước và quốc tế (cảng biển, hàng lang đông tây, sân bay...).

Tuy nhiên, nỗi đau da cam vẫn còn dai dẳng đeo bám những cuộc đời trong các khu dân cư. Người dân đang mong chờ dự án tẩy rửa chất da cam ở sân bay Đà Nẵng và các vùng giáp ranh sân bay được triển khai thực hiện nhanh chóng để họ không còn phải thường ngày đối diện với những di chứng da cam đau đớn nữa. Tại khu vực sân bay Đà Nẵng, quanh các hồ Thạch Giáng, Bầu Hạt, Hồ Sen (quận Thanh Khê) bà con tận dụng những thửa đất trống để trồng rau. Nhưng cây rau còi cọc nên phải về các xã khác mua phân chuồng về bón. Một năm, hai năm rồi nhiều năm sau nữa đất mới được cải tạo cây rau xanh tốt như bây giờ. Rau này được người dân đem bán trong thành phố Đà Nẵng. Khi hỏi chuyện trồng rau màu trên đất này người sử dụng có bị ảnh hưởng bởi chất độc dioxin, ông Mai Khải - người trồng rau ở tổ 28 thôn Hòa An, phường Hòa Khê quận Thanh Khê, nói: “Cũng nghe chất độc gì đó quân đội Mỹ từng rải dày quanh mặt đất này nhưng lâu rồi mà. Trồng rau bán cho người tiêu dùng có sao

Sản xuất nông nghiệp vẫn là nguồn thu chính của người dân Hòa Nhơn - nơi từng bị phun rải chất độc hóa học.

© Hoàng Anh

Chất độc da cam ảnh hưởng tới đất nông nghiệp

Chất độc da cam ảnh hưởng trực tiếp đến đất nông nghiệp, làm cây chết ngay hay không thể phát triển được. Theo ông Phùng Hữu Bôi, Giám đốc Trung tâm Hỗ trợ bảo tồn tự nhiên và Phát triển cộng đồng, tại các vùng đất chưa tẩy độc có độ tồn lưu dioxin trên ngưỡng 250 ppt thì không nên trồng cây nông nghiệp vì cây có thể vẫn mọc, kết trái, ra củ nhưng có thể có tiềm ẩn nguy cơ bị nhiễm độc khi sử dụng. Dioxin thường tích tụ ở tầng mặt của đất (từ 0-40 cm). Ở vùng trũng và ao hồ, dioxin tích tụ ở tầng đáy và bám vào những rễ, mặt dưới lá cây thủy sinh.

Để hạn chế sự phơi nhiễm dioxin tại những điểm được cảnh báo có nồng độ dioxin cao, những người sống quanh đó phải: tránh tiếp xúc trực tiếp với khu vực nhiễm; không nuôi, trồng trên đất và ao hồ tại khu nhiễm và vùng lân cận; không ăn các con vật đánh bắt được tại khu nhiễm và vùng lân cận; rửa sạch thực phẩm, các loại củ phải gọt vỏ. Nếu sử dụng nước sinh hoạt khai thác từ giếng đào hoặc giếng khoan thì phải lọc qua cát và than hoạt tính.

Ở các vùng bị phun rải các chất diệt cỏ trong chiến tranh hiện có mức độ tồn lưu dioxin rất thấp thì sức khỏe con người vẫn được an toàn.

Hỏi đáp về dioxin

1. Dioxin tồn tại trong môi trường dưới dạng nào?

- **Trong không khí:** Nồng độ dioxin rất thấp. Nó bám vào các hạt bụi lơ lửng trong không khí di chuyển theo chiều gió, phát tán đi các nơi, nồng độ bị loãng dần.

- **Trong nước:** Vì hầu như không tan trong nước nên nồng độ dioxin trong nước rất thấp. Dioxin bám vào các hạt đất, bùn lơ lửng trong nước hay bám trên bề mặt các bộ phận thực vật dưới nước như rễ bèo, rễ rau muống.

- **Trong đất và trầm tích:** Dioxin bám rất chắc vào mùn hữu cơ có trong đất và trầm tích (thường gọi là bùn sông, ao, hồ, biển).

- Một đặc điểm rất quan trọng của dioxin là tích tụ nhiều vào các loài động vật sống dưới nước, nhất là cá. Nồng độ dioxin trong cá có thể gấp hàng trăm nghìn lần hoặc cao hơn nữa so với nồng độ trong môi trường sống của chúng bị nhiễm dioxin.

2. Thời gian bán phân hủy lượng dioxin bị nhiễm ban đầu trong các môi trường khác nhau như thế nào?

- Không khí:	12 ngày	- Trong cơ thể người:	7-12 năm
- Nước:	5 tháng	- Trong chim cốc:	43 ngày
- Đất (0,1 cm):	9-12 năm	- Chuột cống:	20 ngày
- Đất (lớp dưới mặt):	100 năm	- Chuột nhắt:	12 ngày
- Trầm tích:	100 năm	- Chuột lang:	90 ngày

3. Có nên trồng cây nông nghiệp trên đất nhiễm dioxin?

Nếu đất có độ tồn lưu dioxin dưới ngưỡng 250ppt thì có thể sử dụng để sản xuất nông nghiệp. Độ tồn lưu cao hơn ngưỡng trên thì việc sản xuất, canh tác, thu hoạch có thể góp phần gây phát tán dioxin.

4. Hậu quả tức thời của dioxin đối với môi trường?

Trên 3,06 triệu ha rừng bị tàn phá ở các mức độ khác nhau, làm mất đi 112 triệu mét khối gỗ. Nhiều nguồn tài nguyên lâm sản khác như: cây thuốc, song mây, dầu nhựa, thú rừng bị tiêu diệt.

5. Hậu quả lâu dài của dioxin đến môi trường?

Hệ sinh thái rừng bị thay đổi, đất rừng bị xói mòn. Cỏ tranh, tre nứa, cây bụi xâm lấn và thay thế cây rừng. Môi trường xấu đi, gây trở ngại, khó khăn cho rừng tái sinh phục hồi. Đặc biệt rừng phòng hộ đầu nguồn của 28 lưu vực sông bị tàn phá đã gây ra nhiều lũ lụt cho vùng hạ lưu.

Ảnh Nguyệt - Hoàng Anh

đâu". "Chất độc à, cũng nghe đài báo nói, nhưng bà con sống còn khó khăn câu được con cá để ăn là tốt rồi" - Ông Mai Trí ở tổ 35 phường Hòa Khê đang câu cá trên hồ, bảo thế. Ông Nguyễn Tấn Mỹ ở thôn Thạch Nham Tây xã Hòa Nhơn (Hòa Vang) có đứa con bị nhiễm chất độc da cam mà ông không hiểu lý do vì sao. Ông nói: "Khổ lắm, phải lo chăm sóc nó nên tôi không làm được gì. Mà lạ, tôi không đi lính thế mà con tôi lại nhiễm chất độc da cam". 17 tuổi nhưng Trần Nam Phương (con ông Mỹ) có khuôn mặt của người đàn ông tuổi 30, râu mọc tua tủa. Đôi mắt đờ đẫn, đôi khi nó nhòe miệng cười, nụ cười vô hồn khiến người đối diện thấy sợ hơn là sự thân thiện. Sau chiến tranh, dân các phường quanh sân bay Đà Nẵng và các làng quê nhiễm chất độc dioxin cũng bắt đầu làm nhà, đào giếng nước, rồi cải tạo vùng đất này để sản xuất. Nhưng

rồi những giếng khơi đào ra lại có màu đục đục, hôi hôi. Dân làng uống lâu, có người nhiễm bệnh rồi bị chết. Nhiều phụ nữ sinh con ra bị di tật, quái thai. Bà con thấy vậy mà lo nguồn nước bị ô nhiễm nên mua phèn chua về lọc nước rồi sử dụng. Nhưng người lớn thì bị bệnh, trẻ sinh ra vẫn bị dị tật bẩm sinh. Theo tiến sĩ Lê Kế Sơn - Chánh văn phòng Ban Chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam (Ban Chỉ đạo 33) thì các nghiên cứu gần đây cho thấy: Chất dioxin, tồn lưu khá cao tùy thuộc vào mức độ, tần suất phun rải của quân đội Mỹ. Các khu vực sân bay Đà Nẵng (thành phố Đà Nẵng), sân bay Biên Hòa (gần thành phố Hồ Chí Minh) và sân bay Phù Cát (Bình Định) do lượng hóa chất hủy diệt phun quá lớn nên sự tồn lưu trong đất và nước sẽ lâu hơn và gây hại cho

nhiều thế hệ người bị nhiễm. Riêng ở thành phố Đà Nẵng mà nhất là các phường quanh sân bay qua thống kê đã có đến 5.000 nạn nhân bị ảnh hưởng chất độc da cam, trong đó có 1.400 trẻ em.

Chất dioxin còn ảnh hưởng đến bao giờ?

Ông Trà Thanh Lành - Phó chủ tịch Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng, nói: "Những năm 1975-1980, thấy một số hộ có người bị chết không bình thường, xã đã theo dõi báo cáo lên cấp trên thành lập đoàn kiểm tra lấy mẫu đất và nước về phân tích rồi đối chiếu với tài liệu của Hội chữ thập đỏ VN. Về các vùng bị rải chất độc chúng tôi càng hiểu rõ tác hại nghiêm trọng của chất dioxin độc hại này đối với người dân nên đã đề nghị Hội chữ thập đỏ VN, các bộ ngành trung ương và cả nước ngoài

giúp sức để tẩy rửa chất độc ngấm sâu trong lòng đất, trong nguồn nước. Sau đó, có nhiều nhà khoa học trong nước lẫn nước ngoài về khu vực sân bay Đà Nẵng nghiên cứu". Theo tiến sĩ Lê Kế Sơn, yêu cầu của dự án là tuyệt đối không được nuôi trồng và khai thác thủy sản ở các hồ quanh khu vực sân bay, bởi vì nhiễm độc dioxin ở người chủ yếu qua đường thức ăn. Nhưng nếu thực hiện điều này thì việc mưu sinh của hàng ngàn người dân quanh khu vực sân bay cũng như một số nơi bị nhiễm chất độc dioxin sẽ ra sao? Tại Hồ Dư, từng đoàn xe tải thay nhau lấy đất ở các ngọn đồi để phục vụ cho việc san lấp mặt bằng, mở rộng đô thị của thành phố Đà Nẵng nên bụi bay mù trời. Còn dưới hồ nước, người dân tận dụng để nuôi cá. Ông Nguyễn Nhã nói: "Bụi này độc lắm vì ngày trước chính quyền và các đoàn chuyên gia nước ngoài đến nghiên

giúp sức để tẩy rửa chất độc ngấm sâu trong lòng đất, trong nguồn nước. Sau đó, có nhiều nhà khoa học trong nước lẫn nước ngoài về khu vực sân bay Đà Nẵng nghiên cứu". Hiện hai thôn Thạch Nham Tây, Thạch Nham Đông có gần 100 ha trồng cây lương thực chủ yếu là lúa, bắp, tiêu và cà quế. Không chỉ trồng cây lương thực, người dân còn lấy nước trực tiếp từ Hồ Dư và giếng khơi để sinh hoạt. Bởi tại đây chưa có hệ thống nước sạch nên nguy cơ khiến người dân nhiễm chất độc dioxin rất lớn. Trao đổi với chúng tôi, ông Lâm Tiến Sĩ - Chủ tịch UBND xã Hòa Phong, chia sẻ: "Sản xuất nông nghiệp là thu nhập chính của người dân nên chúng tôi không thể cấm được. Hiện chúng tôi cũng không biết nên trồng loại cây nào trên các vùng đất nhiễm dioxin để nông sản không bị nhiễm độc mà vẫn đem lại hiệu quả kinh tế".

“Ăn nước” Hồ Sen

Đức Thụy

Hồ Sen nằm ở phía bắc sân bay Đà Nẵng, tổng diện tích 65.000m², có nhiều hoa sen nên người dân quen gọi là Hồ Sen. Theo Bộ Tài nguyên và Môi trường, mẫu bùn trong Hồ Sen cạnh sân bay Đà Nẵng có nồng độ dioxin cao gấp 20 lần so với nồng độ cho phép. Có từ 90 đến 98% thành phần của dioxin là loại 2, 3, 7, 8 TCDD, một loại độc nhất trong các loại dioxin. Trước đây, sân bay Đà Nẵng là căn cứ quân sự của Mỹ, nơi tập kết, tàng trữ, rửa máy bay chứa chất phát quang và diệt cỏ.

Mặc dù sân bay Đà Nẵng đã được xây hàng rào bao bọc và cho bịt kín miệng cống thoát nước nhưng không thể tránh khỏi ô nhiễm vào mùa mưa khi nước dâng cao tràn qua cống chảy xuống Hồ Sen. Hiện nay, người dân chưa ý thức hết những tác hại của chất dioxin đến sức khỏe con người và môi trường. Họ vẫn trồng rau màu, bắt cá để ăn hoặc đem bán mà không nghĩ đến tác hại của chất độc nguy hiểm này. Chính quyền địa phương đã nhiều lần khuyến cáo người dân sống quanh hồ tuyệt đối không được nuôi trồng, khai thác cá và các động vật thủy sinh khác; đặc biệt không nên sử dụng nguồn nước ngầm trong sinh hoạt hàng ngày. Tuy nhiên, sự can thiệp của chính quyền chủ yếu mới chỉ dừng lại ở công tác tuyên truyền. Theo khuyến cáo của Trung tâm y tế dự phòng thành phố Đà Nẵng, cần phải rửa thật kỹ các loại rau, củ, quả trồng tại khu vực Hồ Sen trước khi sử dụng.

Di họa đối với nhiều thế hệ

Chất độc dioxin có khả năng di truyền sang thế hệ con và cháu của những người bị nhiễm độc. Hiện nay, thành phố Đà Nẵng có trên 1.400 trẻ em nghi nhiễm chất độc dioxin ở thế hệ thứ hai, thứ ba... Con số này có thể chưa dừng lại khi hàng ngày vẫn có thêm nhiều em bé ra đời từ những bố mẹ bị ảnh hưởng chất độc da cam.

Đầu mùa hè, cái nóng hừng hực bắt đầu tỏa nhiệt trên mặt đường dẫn vào Hồ Sen, nơi bị nhiễm chất độc dioxin nặng nhất tại thành phố Đà Nẵng. Trong căn nhà lợp mái tôn với vòm vện khoảng 6 mét vuông của bà Nguyễn Thị Thành ở tổ 42, phường Hòa Khê, quận Thanh Khê, cái nóng dường như nóng hơn. Con bà, Trần Thị Lệ Huyền, sinh năm 1983, nằm như một thực thể vô hồn trên chiếc giường gỗ - nơi hai mẹ con vẫn không rời nhau nửa bước suốt 29 năm qua.

Ở tuổi 60, bà Thành phải chăm sóc Huyền từng miếng ăn giấc ngủ; đôi cánh tay đã queo quắt lại vẫn ẵm bế con như thuở mới lọt lòng. Bà Thành vừa đỡ Huyền dậy vừa kể: "Trong nhà chỉ có mình tui mới bế được nó. Người nó cứ ưỡn qua ưỡn lại nên rất khó bế. Chăm nó coi như mất đi một lao động trong nhà." Nguồn thu nhập của gia đình chỉ trông chờ vào chồng bà Thành. Đã ngoài 60 tuổi, bệnh tật nhưng ông vẫn đi làm bảo vệ cho các công trình để kiếm sống. Ai gọi làm gì thì làm đấy. Ngày nào khỏe mạnh, ông chỉ kiếm nổi 50.000 đồng. Số tiền đó cũng chưa đủ mua tã cho

Huyền, nói gì đến việc đảm bảo cuộc sống cho cả gia đình. Chồng bà Thành từng đi lính ở sân bay Nước Mặn (một sân bay nhỏ của quân đội Mỹ tại thành phố Đà Nẵng). Sau năm 1975, ông lại đi làm rừng hơn 24 năm ở xã Hòa Bắc, huyện Hòa Vang, cách trung tâm thành phố 35 km về phía Tây Bắc. Ông cũng không biết là bị nhiễm chất độc dioxin từ lúc nào. Khi mới sinh Huyền, bà Thành cứ khóc hoài nhưng cũng chỉ nghĩ là cái số mình xui nên mới bị trời bắt tội. "Thời gian đó, làm chi mà biết tôi chất độc da cam. Rứa là tui sinh tiếp được thêm 2 gái, 1 trai, may mà chúng đều lành lặn" - bà Thành cho biết. "Thế những người con của chị khi lập gia đình, họ có sợ sinh con giống như Huyền không?" - tôi hỏi. Bà nhìn ra phía sân gờn gợn buồn: "Chúng cũng chẳng nghĩ gì cả. Trời cho sao thì đành vậy!"

"Không dám sinh nữa mô"

Cách nhà bà Thành không xa, nhà chị Bùi Thị Hồng Oanh, 31 tuổi, ở tổ 32 phường Hòa Khê, quận Thanh Khê, rộng hơn nhưng cũng khá ẩm thấp. Chị Oanh ôm đứa con bị bại não và dị tật hai chân, nước mắt cứ giàn dụa kể: "Từ khi về làm dâu ở vùng này, không biết có phải bị nhiễm chất độc dioxin do uống nước giếng và ăn cá, ốc, rau... ở khu vực Hồ Sen hay không mà giờ cháu ra nông nỗi thế này." Bé Lê Văn Khánh Duy đã được 1 tuổi rưỡi nhưng mới chỉ nặng 5kg. Khi mới sinh, bé Khánh Duy chỉ được 1,7kg. "Cháu ăn gì vào thì nửa tiếng sau lại nôn ra hết, cơ thể không tiếp thu được". Chị Oanh cũng cho biết thêm, hiện chồng chị - anh Lê Văn Hiến, đã bị viêm gan siêu vi B và bị xơ gan nặng. Bữa nào khỏe thì anh Hiến đi phụ thợ hồ kiếm 70.000 đồng/ngày

© Đoàn Lương

Chị Bùi Thị Hồng Oanh ôm đứa con bị bại não và dị tật hai chân trong sự tuyệt vọng.

© Đoàn Lương

Chị Lê Thị Kim Cúc ngăn lệ khi kể về con.

về nuôi cả 3 mẹ con chị Oanh và bà nội già yếu mù cả hai mắt. "Sao chị không đi khám thai trước đó để biết trước mà lường?", tôi hỏi. Như chạm vào nỗi đau, nước mắt chị Oanh lại trào ra: "Khi siêu âm thì bác sĩ không phát hiện gì cả. Nhưng đến khi sinh ra thì lại bị tật nguyên. Giờ chồng bị ốm, con lại bị bệnh như thế này thì không biết những ngày tới sẽ sống ra sao đây?" "Vậy sau này chị có muốn sinh thêm em bé nữa không?" "Cả chị và chồng chị sợ lắm, không dám sinh nữa mô. Bố chồng chị cũng đã mất vì bệnh ung thư". Đến lúc này, chị Lê Thị Kim Cúc, sinh năm 1978, ở tổ 34 phường Hòa Khê, quận Thanh Khê, này giờ ngồi lẳng lặng bên cạnh chúng tôi, chia sẻ trong nước mắt: "Nhà em cũng có đứa con như thế này. Vừa mới sinh ra là bị bại não và liệt nằm một chỗ". Dẫn tôi về tận nhà, chị Kim Cúc ẵm đứa trẻ 4 tuổi gây trở ngại áp sát vào người: "Đây là bé thứ 3. Trước khi sinh bé Nguyễn Thị Thanh Thảo, em cũng đã từng mang thai hai lần nhưng cả hai đều bị lưu thai". Gia đình chị Cúc cũng sống tại khu vực Hồ Sen

này từ trước năm 1975 đến giờ. Mọi sinh hoạt ăn uống đều từ hồ. Chỉ mới mấy năm gần đây, người dân ở đây mới biết hồ bị nhiễm dioxin do trạm y tế phường Hòa Khê thông báo. "Nhà em không ăn rau cá từ hồ nữa nhưng những ai không biết thì họ vẫn cứ ăn như thường". Anh rể chị Cúc, cũng là người dân sống ở vùng này, vừa mới phát hiện ung thư máu cách đây 3 tháng và đang điều trị tại Bệnh viện Trung ương Huế. Bố mẹ chồng chị Cúc lại mất sức lao động nên cả gia đình chỉ trông chờ vào công việc phụ hồ của chồng chị Cúc. Ngoài trời, nắng vẫn hừng hực lửa. Dắt chiếc xe ra khỏi cổng nhà chị Cúc, lòng tôi lại rối bời với nhiều suy nghĩ. Chiến tranh đã lùi xa, nhưng hậu quả của chất độc da cam vẫn đang gặm nhấm và đe dọa đến mạng sống con người. Liệu còn bao nhiêu ngôi nhà nữa phải chịu cảnh sống khốn khó như gia đình bà Thành và các chị Oanh, Cúc... Đến lúc nào chúng ta mới loại bỏ hết chất độc da cam vẫn đang để lại những di chứng cho bao thế hệ người dân quê tôi?

Đoàn Lương

Người bị nhiễm nên hay không nên sinh con?

"Chất độc da cam gây biến loạn về gen, chủ yếu xảy ra ở trẻ em và di truyền qua vài thế hệ, thậm chí đã đến thế hệ thứ 4", giáo sư bác sĩ Nguyễn Thị Ngọc Toàn khẳng định. Theo bà Toàn, do cơ chế di truyền nên có người bị, có người không. Hiện nay, các nhà nghiên cứu vẫn chưa thể trả lời liệu chất độc da cam có làm ảnh hưởng đến thế hệ thứ 5, hay xa hơn nữa hay không. "Những người bị nhiễm chất độc da cam có quyền được làm mẹ, tuy nhiên họ phải có điều kiện theo dõi kiểm tra trong quá trình mang thai và sau sinh để bảo đảm tốt cho nòi giống và xã hội. Các bệnh viện nhi cần triển khai chương trình này để tránh được những thiệt thòi cho họ." Là chuyên gia đầu ngành trong lĩnh vực sản phụ khoa, bà Toàn đã chứng kiến nhiều trường hợp thương tâm: "Khi đẻ ra lần đầu thì đứa bé khỏe mạnh nhưng đến khi sinh đứa thứ 2 thì bị bệnh. Có trường hợp đẻ sinh đôi nhưng lại có trẻ bị, có trẻ không... Đây là một vấn đề rất khó, nhiều người vẫn còn đang nghiên cứu. Nói "nên" hay "không nên" sinh con đối với những người bị nhiễm chất độc da cam/dioxin là rất khó, vì nó mang tính nhân bản và phải có tình thương và trách nhiệm. Tuy từng trường hợp cụ thể để có được lời khuyên thấu đáo."

Hiện nay, bà Toàn đã 82 tuổi nhưng vẫn đang theo đuổi nghiên cứu về vấn đề di truyền liên quan đến chất độc da cam và mong có sự hợp tác từ bên ngoài trong việc nghiên cứu về vấn đề này. Bà là một trong những nhà khoa học đầu tiên ở Việt Nam cùng với các giáo sư bác sĩ Tôn Thất Lang, Lê Cao Đài, Hoàng Đình Cầu nghiên cứu di chứng mà chất độc da cam gây ra cho con người. Bà cũng là Ủy viên thường vụ Ban chấp hành Trung ương Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam (VAVA).

Đoàn Lương (thực hiện)

17 bệnh liên quan đến dioxin

Danh mục bệnh, tật, dị tật để xác định đối tượng là nạn nhân, đối tượng bị ảnh hưởng bởi chất độc hóa học dioxin bao gồm 17 loại bệnh sau: Ung thư phần mềm; U lympho không Hodgkin; U lympho Hodgkin; Ung thư phế quản - phổi; Ung thư khí quản; Ung thư thanh quản; Ung thư tiền liệt tuyến; Ung thư gan nguyên phát; Bệnh đa u tủy xương ác tính; Bệnh thần kinh ngoại biên cấp tính và bán cấp tính; Tật gai sừng chẻ đôi; Bệnh trứng cá do clo; Bệnh đái tháo đường type 2; Bệnh Porphyrin xuất hiện chậm; Các bất thường sinh sản; Các dị dạng, dị tật bẩm sinh đối với con của người bị nhiễm chất độc hóa học dioxin và rối loạn tâm thần.

(Nguồn: Bộ Y tế)

Bà Nguyễn Thị Thành đã chăm sóc cho con gái Trần Thị Lệ Huyền suốt 29 năm qua.

© Đoàn Lương

Ông “da cam” nơi vùng ven thành phố

Chú tìm ai? - Mẹ già bán nước bên đường vào thôn Phong Nam hỏi. Dạ! cháu tìm ông đại tá có tên Tá. Mẹ "như đinh đóng cột": Ông Tá da cam phải không?

Ngôi nhà nhỏ nằm trở mặt ra cánh đồng rộng đang vào vụ gặt. Tôi đến nhà giữa trưa nắng gắt. Một phụ nữ phúc hậu mà mãi sau này tôi mới biết là vợ ông Lê Văn Tá ra đón tôi. Khoảng 20 phút sau ông Tá về, chiếc mũ cối đội sụp trên đầu không thể

che hết gương mặt rám nắng, cương nghị. Ông bước vào nhà, dáng người quắc thước, tay dắt chiếc xe đạp cũ kỹ. Vừa dựng chân chống xe, tiếng bà nhanh nhàu: "Ông có khách hỏi chuyện về các cháu bị nhiễm da cam". Thấy tôi chăm chú nhìn chiếc xe đạp cà tàng, bà thêm: "Tài sản quý hiếm của ông ấy đó. Chiếc xe và những nạn nhân da cam ông trọng còn hơn

Ông “da cam” dành nhiều thời gian thăm hỏi, giúp đỡ những cảnh đời bất hạnh.

vợ con, hơn ngôi nhà này". Ông đại tá cười khà khà: "Bà ấy hồn mát thế thôi, chú hiểu và cảm thông với công việc của chồng lắm. Bởi thế mới nhận đỡ đầu cho một cháu bị nhiễm chất độc da cam (CDDC) vĩnh viễn, một tháng một trăm nghìn đồng."

Ông sinh năm 1932, tham gia quân đội khi tròn 18 tuổi, cuộc đời binh nghiệp của ông gắn liền với chiến trường Quảng-Đà và Phú Yên. Sau năm 1975, ông tiếp tục làm việc trong quân ngũ thêm 14 năm nữa mới về hưu với cấp hàm đại tá. "Quê tôi trước đây vốn là chiến trường ác liệt, máy bay Mỹ rải chất độc hóa học, trắng cả một vùng rừng núi, ngày này qua ngày khác nhưng không thể tránh được. Mà nếu có tránh thì tránh đi đâu?" - ông kể. Một lần tình cờ gặp lại người đồng đội cũ có hai đứa con bị nhiễm CDDC nằm co quắp, vô hồn, lòng ông quặn thắt: "Phải làm một việc gì đó có ích cho con em đồng đội mình, góp phần xoa dịu nỗi đau da cam". Ý nghĩ đó trong ông cứ lớn dần và có điều kiện thành hiện thực khi ông sang làm Phó chủ tịch thường trực Hội Bảo trợ NNCD/C/DDC/dioxin huyện Hòa Vang. Cùng với

Hội Chữ thập đỏ huyện Hòa Vang, ông Tá xây dựng thành công chương trình hành động cho Hội NNCD/C/DDC/dioxin vào năm 2007; tiến hành rà soát lại các đối tượng nhiễm CDDC trên địa bàn, kiện toàn và thành lập các chi hội NNCD/C/DDC tại 11 xã của huyện Hòa Vang.

Phải về tận cơ sở mới biết các cháu bị nhiễm chất độc da cam sống - ăn - ở - được chăm sóc như thế nào. Vậy là đi... Hành trình dài của ông Tá gắn liền với chiếc xe đạp cũ - người bạn đồng hành thân thiện gần 35 năm nay, từ khi ông còn làm Chủ tịch Hội Cựu chiến binh. Ông đại tá về hưu có cái tên "Ông da cam" từ đó.

Trong hai năm 2008-2009, ông Tá tích cực đi vận động hết trong Nam ngoài Bắc và các doanh nghiệp, nhà hảo tâm tại địa phương được hơn 145 triệu đồng giúp đỡ cho khoảng 1.000 nạn nhân da cam; vận động xây dựng 7 nhà tình thương trị giá 20-30 triệu đồng/nhà. Từ cách thức vợ chồng ông nhận đỡ đầu cho một trẻ bị nhiễm da cam, ông Tá đã nhân rộng mô hình trợ dưỡng suốt đời cho các cháu tàn tật, NNCD/C/DDC bằng xã hội hóa công tác từ thiện, trợ dưỡng

cho 200 cháu (trị giá 100.000 đồng/cháu/tháng).

Chiếc xe đạp nay đã cũ, thỉnh thoảng lại "trở chứng" giữa đường. Thế nên chiều nay ông phải kiểm tra lại thật tỉ mỉ cho chắc ăn. Sau năm phút, ông đứng dậy xoa xoa tay vừa lòng: "Ta đi thôi!" Bà con trong xóm thấy ông thong dong trên chiếc xe đạp cất tiếng chào thân mật: "Ông da cam lại đi nữa à?" Đường xa... dáng ông đạp xe điềm tĩnh, chậm rãi hòa vào dòng người đồng đúc.

Ông Trúc Đông ở thôn Bồ Bản I, xã Hòa Phong cảm tay ông Tá lắc lắc, xúc động: "Thủ trưởng Tá đây mà, không có anh thì thằng Trí, thằng Hậu làm chi hưởng được chế độ da cam như bây giờ". Ông Tá ngồi bên giường, nơi hai cơ thể vận vẹo đang nằm, trầm ngâm. "Thế chúng ăn uống thế nào" - tiếng ông nghèn nghẹn - "Nhà mình nghèo, nhưng cố gắng nuôi chúng cho trọn vẹn, nghe!"

Ông Tá "da cam" tuổi ngoài 80 và tuổi chiếc xe đạp gắn bằng nửa đời người, đôi bạn đồng hành cùng nhau trên hành trình hướng về những nạn nhân da cam.

Thanh Long

Chiếc xe đạp - người bạn đồng hành của ông Tá trên con đường hướng về những nạn nhân da cam.

"Sức khỏe bị tổn thương, nguồn sống bị mất mát"

Những nạn nhân chất độc da cam đang dần tìm được công việc phù hợp với hoàn cảnh của mình.

Chất độc da cam tồn lưu trong môi trường vẫn còn tiếp tục ảnh hưởng đến sức khỏe những người dân sống ở những vùng bị nhiễm. Tỷ lệ tử vong trẻ em dưới 1 tuổi cao hơn so với vùng không bị rải. Phụ nữ tại những vùng bị nhiễm chịu các bất thường sinh sản (sảy thai, đẻ non, chửa trứng, ung thư màng nuôi và dị tật bẩm sinh) cao hơn nhiều so với những vùng khác.

Những người sinh sống tại vùng còn bị nhiễm chất độc da cam hay chịu các tổn thương về gen, các rối loạn miễn dịch làm tăng cao một số bệnh nhiễm khuẩn, rối loạn chuyển hóa Vitamin A gây quáng gà, khô mắt, mù lòa ở người lớn, rối loạn chuyển hóa thyroxin gây bướu cổ... Theo VAVA, Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam, những người này sống ở khắp nơi trên đất nước, từ vùng đồng bằng ven biển tới vùng núi xa xôi, từ vùng bị rải đến vùng không bị rải thuộc 63 tỉnh, thành. Ông Phùng Tửu Bôi, thành viên của VAVA chia sẻ: "Tôi đặc biệt trân trọng với số phận của các nạn nhân da cam là đồng bào dân tộc ít người, như: Cơ Tu, Pa Kô, Ba Na... sống dọc theo vùng núi thuộc các tỉnh miền trung và cao nguyên. Hiện cuộc sống của họ gặp nhiều khó khăn, bởi họ đã bị tổn thương về sức khỏe, nguồn sống bị mất mát và đời sống tinh thần, nhân văn mang tính truyền thống cũng bị tác động".

3 triệu người Việt Nam được chính thức công nhận nhiễm chất dioxin.

80% nạn nhân chất độc da cam của Việt Nam hiện nay trên 60 tuổi, 14 - 18% số họ đã chết, số còn lại đang sống trong bệnh tật.

34% nạn nhân là phụ nữ, không những tàn tật mà còn chịu nhiều đau đớn trong sinh nở, nhiều người không được hưởng hạnh phúc làm mẹ. Năm 1970, khi chiến tranh còn chưa kết thúc, các nhà nghiên cứu Mỹ đã tìm thấy nồng độ trung bình dioxin trong sữa các bà mẹ miền Nam Việt Nam là 480pg/g, tức là cao hơn 140 lần so với Mỹ. Nồng độ cao nhất là 1.450pg/g, cao chưa từng thấy trên thế giới.

18% gia đình nạn nhân có cả vợ và chồng đều bị nhiễm.

85% các gia đình nạn nhân có 2-4 trẻ em bị dị tật, 3% có tới 5 cháu dị tật.

(Nguồn: VAVA)

Khi chính quyền chung tay

Di chứng của chất độc da cam để lại trên nhiều thế hệ và trở thành nỗi đau chung của toàn xã hội. Thành phố Đà Nẵng có khoảng 5.000 nạn nhân.

Thủ tục làm hồ sơ trợ cấp chế độ cho các nạn nhân hiện khá thuận lợi nhờ có sự trợ giúp của các cấp chính quyền địa phương.

Cán bộ Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin thành phố Đà Nẵng hướng dẫn gia đình nạn nhân làm thủ tục hồ sơ.

Chồng cụ bà Lê Thị Thúc (thôn Phong Nam thành phố Đà Nẵng) trước đây là bộ đội tham gia kháng chiến, bị nhiễm chất độc hóa học. Con trai đầu tên Ngô Văn Sa và cháu trai sinh ra đều bị tâm thần, tê liệt hai chân. “Lúc đó tôi chỉ muốn tìm đến cái chết. Nhưng được bà con lối xóm động viên, an ủi tiếp thêm sức mạnh tinh thần nên tôi đã vượt qua khó khăn và nuôi chúng đến hôm nay” - bà Thúc tâm sự.

Khoảng năm 1980, cán bộ Chi hội nạn nhân chất độc da cam xã Hòa

Châu đến nhà bà Thúc điều tra xem chồng bà đi bộ đội năm nào, tham gia chiến đấu tại đâu, còn giấy tờ gì chứng minh đã bị nhiễm chất độc hóa học không để làm hồ sơ. May mắn là bà vẫn còn giữ được giấy xuất ngũ của chồng sau ngày giải phóng. Có giấy tờ hợp lệ, bà chỉ mua hồ sơ về kê khai lý lịch. Còn mọi công việc khác đều do Chi hội làm giúp. “Hiện nay, con trai, cháu ngoại tôi đều nhận được 360 nghìn đồng/tháng. Do có hồ sơ rõ ràng, lại được chính quyền địa phương nhiệt tình giúp đỡ, nên làm thủ tục rất đơn giản, dễ dàng” - bà Thúc cảm động nói.

Anh Phạm Văn Xi (quận Cẩm Lệ) sống trong một ngôi nhà nhỏ thuộc diện giải toả thuộc phường Hòa Xuân được Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng hỗ trợ xây dựng năm 2007. Anh Xi là em út trong gia đình. Hàng ngày, anh vất vả đi phụ hồ để nuôi anh trai Phạm Xướng (53 tuổi), chị gái Phạm Thị Ba (43 tuổi) đều bị bệnh tâm thần và chị Phạm Thị Xù (39 tuổi) bại liệt nằm một chỗ.

Quá trình làm hồ sơ cho các thành viên trong gia đình không gặp phải vướng mắc nào. Bởi bố anh đi bộ đội và chiến đấu trong vùng ảnh hưởng của chất độc da cam nên chưa đầy 3 tháng hồ sơ đã được xét duyệt. Từ năm 1995, 3 anh chị của anh đã nhận được tiền trợ cấp 360.000 đồng/người/tháng. Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng hỗ trợ thêm tiền để gia đình anh phát triển chăn nuôi nhằm có nguồn thu nhập đảm bảo cuộc sống.

Theo ông Trà Thanh Lành, Phó chủ tịch Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng, các đối tượng tham gia chiến trường trước năm 1975 có hồ sơ rõ ràng đều được nhận trợ cấp hàng tháng theo quy định của nhà nước. Ngoài ra, con của nạn nhân tham gia chiến trường cũng được hưởng đầy đủ chế độ. Thành phố Đà Nẵng hiện chưa có trung tâm nào đủ chức năng làm xét nghiệm y tế chuyên sâu về chất độc da cam nên khi xét duyệt hồ sơ chủ yếu là dựa vào giấy tờ liên quan. Biên bản họp

Trợ cấp từ 75.000 - 300.000 đồng/tháng

Nạn nhân chất độc da cam có đầy đủ chứng cứ nêu trên có thể đến Phòng Lao động Thương binh và Xã hội quận, huyện để mua hồ sơ kê khai. Hồ sơ được Đảng ủy, UBND, Ủy ban Mặt trận Tổ quốc xã, phường ký xác nhận mới được xem xét, phê duyệt.

- Chế độ trợ cấp hàng tháng theo quy định của Nhà nước:

Đối với người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học:

+ Trợ cấp 300.000 đồng/người đối với những người mắc bệnh hiểm nghèo, không còn khả năng lao động.

+ Trợ cấp 165.000 đồng/người đối với những người bị mắc bệnh, giảm khả năng lao động.

* Đối với con đẻ của người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học:

+ Trợ cấp 170.000 đồng/người đối với người bị dị dạng, dị tật nặng không có khả năng lao động, không tự lực được trong sinh hoạt.

+ Trợ cấp 85.000 đồng/người đối với người bị dị dạng, không có khả năng lao động, còn tự lực được trong sinh hoạt.

Đây là mức quy định của Nhà nước. Tùy vào nguồn ngân sách, kinh phí huy động của các Hội nạn nhân chất độc da cam mỗi địa phương mà mức hỗ trợ có thể cao hơn.

Để biết thêm chi tiết xin truy cập website của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam: vava.org.vn hoặc email: vava@vava.org.vn; ĐT: (04) 62652665, (04) 62652661

và đề nghị của hội đồng xét duyệt và phải có chữ ký của Đảng ủy, Ủy ban nhân dân, Ủy ban Mặt trận cấp xã, phường thì hồ sơ mới có giá trị pháp lý. Mọi trường hợp phải kiểm tra sức khỏe nạn nhân có mắc 1 trong 17 bệnh liên quan đến dioxin do Bộ Y tế ban hành thì được công nhận là nạn nhân chất độc da cam. Nạn nhân chất độc da cam phải có giấy khám bệnh chẩn đoán mức độ thương tật tại cơ sở y tế quận, huyện. Với những trường hợp còn nghi ngờ cần làm xét nghiệm y tế, gia đình phải tự bỏ tiền làm điều này. Mỗi xét nghiệm y

tế về các bệnh liên quan đến chất độc da cam mất ít nhất 1000 USD. Nếu gia đình nghèo, Hội Nạn nhân chất độc da cam địa phương có điều kiện sẽ hỗ trợ một phần kinh phí.

Theo Sở Lao động Thương binh và Xã hội thành phố Đà Nẵng, từ đầu năm đến nay đã tiếp nhận 166 hồ sơ. Hồ sơ được cập nhật hàng ngày và lưu cất cẩn trọng. Chỉ có một số ít trường hợp hồ sơ không rõ ràng, thiếu chứng cứ thì không được công nhận là nạn nhân chất độc da cam.

Đoàn Khoa

Danh sách nạn nhân đã được công nhận trên địa bàn thành phố Đà Nẵng.

© Đức Thủy

Hành trình đi tìm công lý

Tháng 6- 2011, Việt Nam sẽ tham gia một triển lãm quốc tế về hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh diễn ra tại Iran. Thời gian tới, sẽ có thêm một đoàn nạn nhân chất độc da cam đi vận động tại Mỹ. VAVA kiên quyết theo đuổi vụ kiện cho đến khi nào công lý được thực thi.

- Ngày 17-12-2003, Hội Nạn nhân CĐDC/dioxin Việt Nam (The Vietnam Association of Victims of Agent Orange/Dioxin - VAVA) được thành lập.

- Ngày 30-1-2004, Nhóm bảo vệ quyền lợi của nạn nhân CĐDC/dioxin thuộc VAVA kiện 37 công ty Mỹ phải bồi thường trách nhiệm gây ra thương tích vì sản xuất các loại chất hóa học này.

- Ngày 18-3-2004, diễn ra Hội nghị xét xử đầu tiên quận Brooklyn.

- Ngày 10-3-2005, Tòa án Liên bang tại quận Brooklyn bác đơn kiện vì cho rằng những đòi hỏi của VAVA không có cơ sở pháp luật.

- Ngày 7-4-2005, các nguyên đơn Việt Nam gửi đơn kháng cáo lên Tòa phúc thẩm Mỹ.

- Tháng 2- 2007, Tòa phúc thẩm khu vực 2 bang Manhattan xem xét lại vụ kiện và đồng ý với phán quyết của Tòa sơ thẩm.

- Ngày 22-2-2008, Tòa phúc thẩm Liên bang Mỹ tại New York phán quyết bác đơn kiện của các nạn nhân CĐDC chống các công ty hóa chất Mỹ về việc sử dụng CĐDC/dioxin trong chiến tranh Việt Nam. Dư luận quốc tế lên án phán quyết này của Tòa phúc thẩm Liên bang Mỹ.

- Ngày 18-3-2008, Đoàn Luật sư Hoa Kỳ và Hội Luật gia Dân chủ quốc tế gồm 10 người đến Việt Nam nhằm hỗ trợ về mặt pháp lý cho các nạn nhân trong vụ kiện lên Tối cao Pháp viện Hoa Kỳ.

- Ngày 6-10-2008, Việt Nam tiếp tục nộp đơn thỉnh cầu lên Tòa án Tối cao Mỹ nhưng bị bác đơn thỉnh cầu.

- Ngày 15-7-2010, Hạ viện Mỹ tiến hành phiên điều trần thứ 3, nối tiếp với hai phiên điều trần vào tháng 5-2008 và tháng 6-2009. Phiên điều trần thứ 3 có những đột phá mới trong hành trình đi tìm công lý của nạn nhân da cam Việt Nam, thu hút sự quan tâm của nhiều hãng thông tấn nước ngoài. Lần đầu tiên phía Mỹ công nhận VAVA đủ tư cách pháp nhân đại diện cho các nạn nhân Việt Nam.

- Trong hai ngày 8 và 9-8-2011, tại Hà Nội sẽ diễn ra Hội nghị quốc tế các nạn nhân lần thứ hai. (Hội nghị quốc tế các nạn nhân da cam lần thứ nhất tổ chức từ ngày 28 đến 29-3-2006 ở Hà Nội).

- Năm 2011, đại diện VAVA Việt Nam cho biết hoàn toàn lưỡng trước tình huống vô cùng khó khăn, phức tạp vì Tòa án tối cao Mỹ không chấp xét xử vụ kiện. VAVA sẽ tìm một bang nào đó ở Hoa Kỳ có hệ thống pháp luật phù hợp và có lợi cho mình để gửi hồ sơ khởi kiện. “Hiện tại, mọi việc vẫn đang trong quá trình chuẩn bị. Chúng tôi chưa thể công bố về đối tượng, thời gian, địa điểm, phương thức khởi kiện ở đâu và như thế nào” - luật sư Lưu Văn Đạt, thành viên VAVA cho biết.

(Theo VAVA Việt Nam)

Giới trẻ Đà Nẵng chưa biết nhiều về da cam

Những người sinh ra sau khi đất nước hoàn toàn thống nhất có một cuộc sống tương đối đầy đủ, hạnh phúc hơn thế hệ trước. Họ cảm nhận như thế nào về cuộc kháng chiến chống Mỹ, về chất độc da cam mà quân đội Mỹ đã rải xuống các chiến trường Việt Nam và hậu quả của nó? Để trả lời cho câu hỏi trên, chúng tôi đã tìm hiểu tại một số trường học trên địa bàn thành phố Đà Nẵng.

“**E**m biết gì về chất độc da cam và hậu quả của nó?”, em Phan Thị Thanh Tuyên, học sinh lớp 9 Trường THCS Nguyễn Khuyến, thảng thốt cho biết: “Em chỉ biết nhờ đọc báo và xem ti vi về nạn nhân bị nhiễm chất độc da cam. Họ trông rất tội nghiệp, nhưng em chưa bao giờ tiếp xúc với họ. Em không biết ở Đà Nẵng có bao nhiêu điểm

bị nhiễm chất độc da cam, tác hại của nó đối với môi trường ra sao. Em bạn học suốt cả ngày”. So với các bạn đồng trang lứa, em Nguyễn Thị Bảo Phước, biết nhiều hơn vì “mẹ em làm ở Hội Chữ thập đỏ. Mẹ vẫn kể cho em nghe về họ”. Thế nhưng, sự hiểu biết của Phước cũng chỉ dừng lại ở những câu chuyện mẹ kể. “Em mong một lần được đến các trung tâm đang nuôi dưỡng họ, để cảm nhận những mất

mát đau thương, để biết được rằng mình đã may mắn hơn họ rất nhiều”, Phước tâm sự. Nhiều học sinh khác cũng như Tuyên, Phước nói rằng các em không có thời gian và điều kiện để tìm hiểu sâu hơn về chất độc da cam. Những gì các em biết đều qua sách báo, phim ảnh, từ các cuộc phát động, tuyên truyền do nhà trường tổ chức.

Cần đa dạng hình thức

Hàng năm đến Ngày Quốc tế thiếu nhi (1-6), Ngày Vi nạn nhân chất độc da cam (10-8), Sở Giáo dục - Đào tạo đều kết hợp với Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng tổ chức các hoạt động tuyên truyền như dán các panô, áp phích, trưng bày hình ảnh các nạn nhân chất độc da cam, nêu gương về nghị lực vươn lên của họ. Có trường còn phát động phong trào học sinh tiết kiệm tiền tiêu vật ủng hộ cho nạn nhân. Năm 2009, các trường đã tổ chức lễ “Cùng ký tên vì công lý ủng hộ các nạn nhân chất độc da cam” cho học sinh tham gia. Ngày 10-8 năm nay, Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng có kế hoạch phối hợp với các ngành, trong đó có ngành giáo dục, tổ chức một buổi đi bộ diễu hành “Vi nạn nhân chất độc da cam” huy động khoảng 5.000-7.000 người gồm người khuyết tật, học sinh, sinh viên tham gia. Chương trình sẽ được

Các thành viên Hội Hành Trình Xanh thành phố Đà Nẵng giao lưu cùng với các nạn nhân chất độc da cam đang được nuôi dưỡng tại Trung tâm cứu trợ trẻ em tàn tật thành phố Đà Nẵng.

Hiện nay, chủ đề về chất độc da cam vẫn chưa được đưa vào trong nội dung chính giảng dạy tại các trường.

truyền hình trực tiếp tại Nhà hát Trưng Vương, thành phố Đà Nẵng. Được biết, cho đến nay, ngoài các hoạt động phối hợp trên, các trường vẫn chưa tự tuyên truyền thêm về chất độc da cam, hoặc tổ chức hoạt động ngoại khóa có liên quan đến các chủ đề trên. Một giáo viên dạy Văn (để nghị giấu tên) của Trường THCS Trưng Vương cho biết lý do: Trong chương trình dạy học theo chuẩn của Bộ GD-ĐT, chỉ yêu cầu dạy tích hợp các chủ đề: thiên nhiên, bảo vệ môi trường và tư tưởng Hồ Chí Minh. Nội dung về chất độc da cam - hậu quả của nó, chỉ được dạy lồng ghép vào những bài học có liên quan trong các môn học lịch sử, giáo dục công dân, hoàn toàn phụ thuộc vào sự linh động và chủ quan của giáo viên dạy nên nội dung đưa vào bài giảng rất ít. “Tôi nghĩ nếu nội dung này được đưa vào dạy trong chương trình chính khóa, giáo viên có thể yêu cầu học sinh tự tìm kiếm tư liệu hình ảnh, dùng slide trình chiếu lên cho cả lớp cùng xem, hiệu quả giáo dục sẽ tốt hơn nhiều”- giáo viên này tâm sự. Chị Nguyễn Hữu Nguyên Hạnh, Tổng Phụ trách Đội của Trường THCS Nguyễn Khuyến, cho biết: “Trường chúng tôi đã tổ chức cho học sinh tham quan di tích lịch sử, thăm bà mẹ Việt Nam anh hùng, nhưng chưa lần nào đến thăm các nạn nhân chất độc da cam. Giá mà đưa các em đến các trung tâm nuôi dưỡng, gặp

gỡ trực tiếp các nạn nhân để các em hiểu, thông cảm với họ thì tốt”. So với học sinh, sự hiểu biết của các bạn sinh viên về chất độc da cam có phần nhiều hơn. Theo bạn Y’ Doan Niê, người dân tộc Êđê, ở xã Eatul, huyện Cư M’gar (Đắk Lắk) đang học tại Trường Đại học Đà Nẵng, chất độc da cam mà quân đội Mỹ đã sử dụng trong cuộc chiến tranh ở nước ta có tác hại rất lớn đến môi trường và con người. Những người tiếp xúc trực tiếp với nó không chỉ tàn phế, còn di truyền qua thế hệ thứ hai, thứ ba và ảnh hưởng thức ăn, nguồn nước. Y’Doan cũng thấy những người bị di chứng của chất độc da cam ở quê. “Tôi nghĩ để giới trẻ chúng tôi hiểu hơn về chất độc da cam, trường học nên tăng cường các hoạt động trong sinh hoạt tập thể, tổ chức hoạt động ngoại khóa để được mắt thấy tai nghe,

Các thành viên Hội Hành Trình Xanh thành phố Đà Nẵng đang lắp ráp xe lăn giúp các nạn nhân chất độc da cam.

trực tiếp gặp gỡ các nạn nhân, nhìn thấy môi trường đã bị ảnh hưởng như thế nào”- Y’Doan bày tỏ suy nghĩ.

Thu Hà - Văn Giang

Hành động thiết thực

Hội Hành Trình Xanh thành phố Đà Nẵng hiện có khoảng 50-60 thành viên, tập trung các bạn sinh viên miền Trung yêu thích các hoạt động tình nguyện giúp đỡ cộng đồng. Năm 2010, Hội Hành Trình Xanh đã kết nghĩa với Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Đà Nẵng. Các thành viên của Hội thường xuyên đến giao lưu văn nghệ, giúp các nạn nhân chất độc da cam đang được nuôi dưỡng tại đây học chữ, học nghề. Anh Nguyễn Ngọc Bách, sinh viên Trường Cao đẳng Kinh tế kế hoạch Đà Nẵng, Chủ tịch Hội Hành Trình Xanh thành phố Đà Nẵng, nói: “Có những thành viên của Hội, lần đầu tiên khi thấy

nạn nhân chất độc da cam đã ngạc nhiên hỏi rằng vì sao họ lại bị như thế, chất độc da cam là gì, do ai gây ra và bị rải ở những vùng miền nào. Tôi nghĩ, nếu công tác tuyên truyền về chất độc da cam trong nhà trường được đẩy mạnh hơn nữa, sẽ có nhiều bạn trẻ quan tâm và hiểu hơn vấn đề này.” Hiện các thành viên của Hội đang tổ chức rèn luyện chuẩn bị tham gia Chương trình “Hành Trình Xanh xuyên Việt 2011” từ Làng Sen quê Bác (tỉnh Nghệ An) đến bến Nhà Rồng (thành phố Hồ Chí Minh) qua 19 tỉnh (trong đó có Đà Nẵng) hướng đến Kỷ niệm 50 năm thảm họa da cam Việt Nam (10/8/1961 – 10/8/2011).

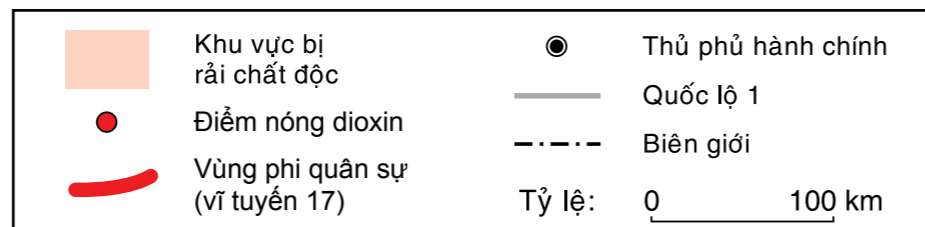

Học sinh Trường THCS Nguyễn Khuyến chung tay ký tên trong Lễ phát động “Cùng ký tên vì công lý ủng hộ các nạn nhân chất độc da cam”.

Miền Trung - ám ảnh dioxin

50 năm sau ngày đầu tiên Mỹ rải chất phát quang và diệt cỏ xuống Việt Nam, dải đất miền Trung vẫn còn oằn mình hứng chịu những hậu quả của chất độc dioxin.

Miền Trung có 60% địa hình là núi và đồi dốc. Nhiều vùng rừng núi tại đây bị tàn phá nặng nề. Từ năm 1993 đến nay, nhiều cuộc điều tra, khảo sát và giải pháp được thực hiện nhằm giải độc khu vực này. Cho đến nay còn lại 2 vùng được cho là điểm nóng. Việc giải độc đòi hỏi nguồn kinh phí hàng trăm tỷ đồng.

A Lưới (Thừa Thiên - Huế)

Bị rải 432.812 lít chất độc hóa học (chứa 11kg dioxin). Dù không được coi là điểm nóng nhưng A Lưới là vùng thu hút nhiều sự chú ý của các nhà khoa học, bởi hiện nay có nhiều người sinh sống trong khu vực sân bay Aso – nơi bị nhiễm nặng nề nhất. Người ta đã phát hiện dioxin trong máu của nhiều người dưới 25 tuổi tại đây. Điểm nhiễm chủ yếu tại Aso rộng khoảng 2 ha. Đây từng là nơi tập kết các thùng chất độc hóa học. Các nhà khoa học đã trồng cây bô kết làm hàng rào cách ly. Dự kiến nơi này sẽ được xây dựng công trình chôn cất tích tụ ác chiến tranh.

Điểm nóng sân bay Đà Nẵng

Tổng diện tích là 892,5 ha, gồm 2 khu vực ô nhiễm, phía bắc và phía nam đường băng. Nguyên nhân do nạp rửa khí phun rải, thấm chảy khi đóng, mở thùng (gần 87.000 thùng). Điểm nóng ở sân bay Đà Nẵng có diện tích đất khoảng 6 ha. Nơi này sẽ được xử lý triệt để bằng phương pháp hấp thụ nhiệt của Mỹ: cho đất vào lò, nung lên nhiệt độ cao để khí độc bốc lên rồi thu khí vào máy. Trên cả nước mới có sân bay Đà Nẵng sắp được áp dụng giải pháp này với kinh phí 34 triệu USD. Hồ Sen ngay sát phía bắc sân bay có diện tích khoảng 7 ha cũng bị nhiễm dioxin. Chính quyền địa phương đã có khuyến cáo người dân không tiếp cận khu vực hồ này.

Điểm nóng sân bay Phù Cát

Quân đội Mỹ xây dựng sân bay Phù Cát năm 1967, thuộc xã Nhơn Thành, xã Nhơn Hậu, huyện An Nhơn và xã Cát Tân, huyện Phù Cát cách thành phố Quy Nhơn khoảng 28 km. Mặc dù chưa có thông tin về chiến dịch Pacer Ivy tại Phù Cát, nhưng chỉ riêng với chiến dịch Ranch Hand, Mỹ đã nạp rửa gần 29.000 thùng chất độc hóa học. Biện pháp xử lý: Những điểm nhiễm nặng hiện nay đang được cách ly bằng hàng rào tường xi-măng.

Những điểm bị nhiễm khác tại Miền Trung

- **Vĩ tuyến 17:** Đi qua điểm giữa cầu Hiến Lương (bắc qua sông Bến Hải), thuộc tỉnh Quảng Trị, đã tạm thời chia đôi đất nước 20 năm (20/7/1954-30/4/1975). Từ năm 1962, vĩ tuyến 17 được coi là cột mốc hướng vào miền Nam trên bản đồ rải chất phát quang, diệt cỏ của Mỹ. Tuy nhiên, hiện tại, các nhà khoa học không phát hiện được điểm nóng và vùng đất này có thể sản xuất nông nghiệp an toàn.
- **Phú Yên:** Có 3 mặt là núi và 30 dân tộc ít người sống chung với nhau. 24% diện tích của tỉnh bị rải chất độc hóa học. Hiện nay kết quả đo đạc cho thấy môi trường đất đã an toàn và có thể sản xuất nông nghiệp.
- **Gia Lai-Kontum:** Là nơi sinh sống chủ yếu của người dân tộc thiểu số. 16% diện tích của tỉnh bị rải chất độc hóa học. Hiện nay kết quả đo đạc cho thấy môi trường đất đã an toàn và có thể sản xuất nông nghiệp.

Chiến dịch Ranch Hand

Kéo dài hơn 10 năm, từ tháng 8/1965 đến tháng 10/1971, quân đội Mỹ đã thực hiện 6.542 chuyến bay rải chất độc hóa học xuống 32/46 tỉnh miền Nam Việt Nam.

Trong chương trình này có các chiến dịch và kế hoạch dưới các mật danh khác nhau. Trong đó trụ cột là chiến dịch phun rải các chất diệt cỏ từ trên không bằng máy bay vận tải C-123 được đặt dưới mật danh là OPERATION RANCH HAND - chiến dịch Ranch Hand. Chiến dịch này bắt đầu từ tháng 1/1962 và kết thúc vào tháng 10/1971.

Trong Chiến dịch Ranch Hand, các chất phát quang không chỉ được phun rải bằng máy bay mà còn được tiến hành bằng máy phun tay, máy phun đặt trên xe tải trên bộ, trên ca nô, xuống chiến trên sông, bình phun đeo lưng. Tuy nhiên, phương tiện phun rải bằng máy bay (C-123) là chủ yếu, các phương thức phun rải khác chiếm tỷ lệ không lớn, chỉ khoảng 10-12% lượng chất phát quang.

Một tài liệu của chính quyền tỉnh Quảng Nam cũ liên quan đến việc phun rải chất độc hóa học năm 1965. (Nguồn: Hội Chữ thập đỏ thành phố Đà Nẵng)

Chiến dịch Pacer Ivy

Tháng 2/1967, hơn 5.000 nhà khoa học Mỹ, trong đó 17 người đã được giải thưởng Nobel và 129 viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Quốc gia Mỹ, dưới sự khởi xướng của tiến sĩ John Edsall của trường Đại học Harvard, đã ký vào một kiến nghị trình lên Tổng thống Johnson để nghị Chính phủ Mỹ ngừng ngay việc sử dụng các chất phát quang ở Việt Nam.

Đầu năm 1971, do sức ép mạnh mẽ của công luận trên toàn thế giới phản đối hành động phi nhân đạo của chiến dịch Ranch Hand đối với môi trường, sinh thái và con người, Chính phủ Mỹ buộc phải ngừng việc phun rải chất phát quang tại Việt Nam bằng chiến dịch Pacer Ivy.

Trong chiến dịch này, quân đội Mỹ đã thu hồi và vận chuyển khoảng hơn 5 triệu lít chất phát quang (có nhiều số liệu khác nhau) về đảo Johnston ở ngoài khơi Thái Bình Dương. Trên thực tế, phần lớn các thùng chứa chất phát quang lúc đó ở tình trạng bị thủng, bị han rỉ hoặc bẹp móp và không thể vận chuyển trực tiếp về đảo. Do vậy, khoảng hơn nửa số các thùng phuy này đã được tháo dỡ, thu gom và chuyển vào các thùng khác để vận chuyển ra khỏi Việt Nam. Quá trình này khiến một số lượng chất độc bị đổ tràn ra môi trường.

Thu Hoa (tổng hợp)

Một số loài cây đã được trồng trên vùng đất nhiễm

Theo các nhà khoa học, hiện nay chưa có loài cây nào có thể “làm sạch” đất ở những vùng bị nhiễm chất độc da cam/dioxin. Tuy nhiên, trên một số vùng đất bị ảnh hưởng chất độc da cam/dioxin tại Việt Nam, người dân địa phương đã trồng một số loại cây có thể sinh trưởng tốt, đem lại hiệu quả kinh tế, đồng thời phủ xanh đất trống đồi trọc và cách ly con người, động vật với khu vực nhiễm độc.

Cây Luồng: Có tên khoa học là *Dendrocalamus membranaceus* Munro, là một loài tre quý, mọc thành khóm, thân thẳng, tròn đều, cứng, dùng làm vật liệu xây dựng, nguyên liệu giấy, ván sợi ép, trang trí nội thất, đồ dùng gia dụng... Cây Luồng ưa sáng, mọc nhanh, thích hợp khí hậu nóng ẩm vùng nhiệt đới có hai mùa rõ rệt. Sinh trưởng và phát triển tốt trên đất còn tính chất đất rừng, tầng đất dày, xốp, ẩm, đất ven sông suối, chân và sườn đồi, không bị ngập úng. Hiện cây Luồng đã được trồng tại các vùng đồi núi trọc huyện Như Thanh (Thanh Hóa).

Cây Keo lá tràm: Có tên khoa học là *Acacia auriculiformis*, là một loài cây thuộc chi *Acacia*. Loài này trong tiếng Việt còn có tên gọi khác là keo lười liếm, tên này được sử dụng nhiều khi loài này mới du nhập vào Việt Nam ở thập kỷ 1960-1970. Keo lá tràm là dạng cây gỗ lớn, chiều cao có thể đạt tới 30m nên được dùng làm vật liệu xây dựng, nguyên liệu giấy, ván sợi ép, đồ dùng gia dụng và lấy tinh dầu làm thuốc chữa bệnh. Loài cây này phân cành thấp, tán rộng. Cây có thể sinh trưởng trên nhiều loại đất, kể cả đất nghèo kiệt, thoát nước kém. Hiện cây Keo lá tràm đã được trồng tại các đồi núi trọc tại các huyện Krông Pa, Ia Pa và thị xã Ayun Pa (Gia Lai), huyện Cam Lộ (Quảng Trị).

Cây Bạch đàn: Có tên khoa học là *Eucalyptus spp.*, thuộc họ thực vật Sim (*Myrtaceae*), có xuất xứ từ nước Úc được dẫn giống bằng hạt đem về trồng ở nước ta vào khoảng thập niên 1950. Cây có thể trồng tập trung thành rừng thuần hay trồng phân tán trong đất thổ cư của nhân dân từ vùng đồng bằng cho đến các vùng bình nguyên và cao nguyên. Hiện có ít nhất hơn 70 loài mọc từ các vùng đồng bằng có độ cao ngang mực nước biển cho đến các vùng bình nguyên cao nguyên, từ các thung lũng đến đèo núi cao. Cây Bạch đàn được sử dụng làm vật liệu xây dựng, ván sợi ép, đồ dùng gia dụng. Hiện cây Bạch đàn đã được trồng tại các đồi núi trọc ở các huyện Krông Pa, Ia Pa và thị xã Ayun Pa (Gia Lai).

Cây Trâm hương: Có tên khoa học là *Lignum Aquilariae*, là loại cây to cao tới 30-40m, vỏ xám, xơ. Trâm hương là một loại gỗ quý được sử dụng làm đồ dùng gia dụng, làm hương và làm thuốc. Cụm hoa hình tán hay chùm, mọc ở kẽ lá. Hoa màu trắng tro. Trâm hương mọc hoang ở những vùng núi Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Quảng Nam, Quảng Ngãi và Hội An, miền Nam Bộ Việt Nam. Hiện cây Trâm hương đã được trồng tại vùng nhiễm độc dioxin ở xã Cam Thành và Cam Nghĩa, huyện Cam Lộ (Quảng Trị).

Cây Quế: Có tên khoa học là *Cinamomum*, là loài cây thân gỗ, sống lâu năm, ở cây trưởng thành có thể cao trên 15m, đường kính có thể đạt đến 40cm. Trong các bộ phận của cây Quế như vỏ, lá, hoa, gỗ, rễ đều có chứa tinh dầu, đặc biệt trong vỏ có hàm lượng tinh dầu cao nhất, có khi đạt đến 4 - 5%. Vì vậy, Quế có công dụng làm gia vị cho các món ăn và làm thuốc chữa bệnh. Bộ rễ Quế phát triển mạnh, rễ cọc cắm sâu vào lòng đất, rễ bàng lan rộng, đan chéo nhau vì vậy quế có khả năng sinh sống tốt trên các vùng đồi núi dốc. Hiện cây Quế được người dân trồng tại các vùng nhiễm độc dioxin ở huyện A Lưới (Thừa Thiên Huế) và một số tỉnh như Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Nam, Phú Yên.

Cây Bồ kết: Có tên khoa học là *Gleditsia Fera*, là loại cây sống lâu năm, thân có gai, hạt giống hình hạt đậu. Mỗi quả bồ kết trung bình có từ 30 - 40 hạt. Hạt bồ kết có chứa một hàm lượng lớn dầu thực vật. Vì vậy, gội đầu thường xuyên với bồ kết sẽ giúp tóc đen và óng ả. Ngoài ra, trong hạt bồ kết còn có rất nhiều thành phần các chất dinh dưỡng khác, giàu năng lượng, prôtêin, đường tự nhiên, giúp nhuận tràng, thông mạch, mát gan, lợi tiểu, tiêu đờm... Cây Bồ kết dễ sinh trưởng và phát triển ở những vùng đất khô cằn và rất thích hợp với khí hậu nhiệt đới nóng ẩm. Cây Bồ kết đã được trồng tại các vùng đồi núi trọc nhiễm độc dioxin ở Thừa Thiên Huế, Nghệ An.

Cây Sao đen: Có tên khoa học là *Hopea odorata*, là loài thực vật thuộc chi sao, họ đậu. Loài này có ở Ấn Độ, Bangladesh, Campuchia, Lào, Malaysia, Myanma, Thái Lan và Việt Nam. Cây gỗ lớn thân thẳng, thuôn dài, cao từ 20 - 30m. Thân cây có những lần nứt dọc theo sớ, màu đen, lõi gỗ bên trong có màu hơi đỏ. Tán lá rậm hình chóp, cành nhánh to, dài, mọc thẳng đứng. Mặt trên lá vàng và có màu xanh bóng, mặt dưới mịn. Sao đen được khai thác chủ yếu lấy gỗ dùng trong xây dựng, đóng đồ đạc... Hiện cây Sao đen đang được người dân trồng tại các vùng đất trống đồi trọc ở các tỉnh Nam Trung Bộ, Tây Nguyên và Đông Nam Bộ.

Cây Kim giao: Có tên khoa học là *Nageia fleuryi* Hickel, là loài thực vật thuộc họ kim giao, phân bố chủ yếu ở Campuchia, Trung Quốc, Lào và Việt Nam. Thân cây cao 25-30m, đường kính 0,8-1m. Lá mọc đối, chéo chữ thập, thưa, hình mác. Thân thẳng, tán hình trụ, phân cành cao, cành buông. Cây Kim giao được sử dụng lấy gỗ dùng trong xây dựng, đồ dùng gia dụng... Cây Kim giao dễ chăm sóc và có bộ rễ phát triển rất mạnh, thích nóng ẩm nhưng khi bị úng lâu ngày cây dễ bị cháy lá hoặc chết. Hiện cây Kim giao đang được người dân trồng tại các vùng đồi núi trọc của miền Trung Việt Nam.

Đoàn Lương (tổng hợp)

Chất độc da cam không ảnh hưởng du lịch Hội An

Đến Hội An, du khách trầm trồ bởi vẻ đẹp của đô thị cổ – di sản văn hóa thế giới. Nhưng mấy ai biết trong quá khứ, quân đội Mỹ từng nhiều lần rải chất độc hóa học xuống rừng dừa Bảy Mẫu, cách thành phố Hội An khoảng 5km. Liệu chất độc da cam và các nạn nhân có ảnh hưởng đến sự phát triển của du lịch Hội An? Chúng tôi đi tìm câu trả lời...

Đứng trên cầu sông Hoài, bà Võ Thị Hóa, Chủ tịch Hội Nạn nhân chất độc da cam thành phố Hội An, đưa tay chỉ về một dải màu xanh tốt phía bên kia sông: “Rừng dừa Bảy Mẫu đó. Trong chiến tranh, máy bay Mỹ rải xuống rất nhiều chất màu trắng. Rải đến đâu, dừa khô cháy đến đó. Cả vạt rừng cháy khô. Du kích, bộ đội hoạt động trong rừng thuộc xã Cẩm Thanh phải thường di chuyển đến những vùng rừng chưa bị khai quang để hoạt động tiếp”.

Theo Trung tâm quản lý danh thắng và di tích Quảng Nam, rừng dừa Bảy Mẫu thuộc thôn 2, thôn 3 xã Cẩm Thanh. Quân đội Mỹ nhiều lần dùng hóa chất tàn phá rừng dừa. “Ông xã tôi nguyên là xã đội trưởng, trực tiếp chiến đấu ở địa bàn này. Còn tôi làm

giao liên kiêm du kích xã. Mãi sau năm 1975, rừng dừa mới xanh lại được. Còn ông xã tôi thì đã mất vì căn bệnh ung thư. Có lẽ do hậu quả của những lần tiếp xúc trực tiếp với chất độc”- bà Hóa trầm ngâm.

Nay, rừng dừa Bảy Mẫu đã mọc lên như một thành lũy chắc chắn. Rừng dừa tạo nên một quần thể động sinh thái đa dạng tiêu biểu của rừng ngập mặn. Du khách nước ngoài, sau khi thăm thú phố cổ Hội An, vẫn thích thuê xe máy xuống ven sông Hoài, ngắm rừng dừa mọc lên xanh tốt, mạnh mẽ giữa dòng sông.

Tiềm năng du lịch sinh thái

Ông Trần Văn Nhân - Phó Phòng Thương mại - Du lịch thành phố

Hội An, cho biết: “Rừng dừa Bảy Mẫu là khu sinh thái tiêu biểu của dạng rừng ngập mặn, góp phần bảo vệ vùng cửa sông đồng thời làm đa dạng hệ sinh thái động thực vật. Do đó, chính quyền thành phố Hội An đã có kế hoạch phát triển rừng dừa Bảy Mẫu thành khu vực du lịch sinh thái. Người dân hưởng lợi từ các khai thác tôm cá, dịch vụ du lịch, kết hợp du lịch phát triển làng nghề làm nhà lá dừa nước- vốn là nghề truyền thống của khoảng 2/3 gia đình trong xã (ước tính xã Cẩm Thanh có hơn 1.900 hộ dân). Chúng tôi vẫn đang kêu gọi các nhà đầu tư...”

Rời xã Cẩm Thanh, chúng tôi lại quay về phố cổ Hội An. Ba du khách rất trẻ người Đức đang thoải mái uống nước mía bên bờ sông Hoài. “Các anh đã bao giờ nghe đến chất độc da cam ở Việt Nam chưa? Các anh có sợ bị nhiễm chất độc da cam không?”- chúng tôi hỏi. Thoạt đầu, họ không hiểu, cho đến khi nghe chúng tôi giải thích cặn kẽ, họ lắc đầu: “Chúng tôi không biết về nó và cũng chẳng quan tâm. Chỉ biết rằng phố cổ Hội An đẹp lắm”.

Trong khi đó, ông Geoff Shaw, 60 tuổi, người Australia, đại diện của một tổ chức phi chính phủ của Australia tên Project Indochina chuyên cung cấp linh vực giáo dục, y tế... cho người nghèo, người khuyết tật tại 3 nước Đông Dương, lại nói: “Tôi đã biết cuộc chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam từ lâu và cả thứ chất độc Mỹ rải xuống trong cuộc chiến vẫn để lại hậu quả cho đến ngày nay. Chất độc da cam di truyền đến thế hệ thứ

Hội An vẫn luôn là một điểm đến hấp dẫn.

© Đức Thụy

hai thứ ba. Nhưng theo thời gian, nó không còn ảnh hưởng nhiều đến đất đai, nguồn nước. Bởi thế, tôi đã ở Việt Nam 8 năm rồi”.

Ông Dương Ngọc Hai, Chủ quán mì quảng Hai rất nổi tiếng, cho biết: Thực khách đến quán ông chưa bao giờ hỏi cũng như tỏ ý lo ngại về nguồn gốc thực phẩm làm ra những tô mì quảng, cao lầu. Chưa một ai hỏi: Liệu nguồn gốc thực phẩm có bị nhiễm chất độc hóa học trong chiến tranh hay không. “Tôi nghĩ, nếu họ ngại thì không ăn, thế thôi. Còn tôi luôn giữ thương hiệu của quán bằng hương vị khó quên, bằng cách lấy những nguồn thực phẩm sạch, sử dụng nước máy, rau lấy từ các vườn chuyên cung cấp rau sạch”- ông nói. Tuy nhiên, bản thân ông cũng thừa nhận rằng, nếu muốn biết thực phẩm có bị nhiễm độc hay không thì phải xét nghiệm, nhìn bằng mắt thường thì không thể nào chắc chắn được.

Bà Võ Thị Hóa cho biết Hội An hiện có khoảng 1.000 người nghi bị phơi nhiễm chất độc da cam “Liệu sự hiện diện của các nạn nhân này có ảnh hưởng đến du lịch của thành phố?” -

“Không hề. Trái lại, có những du khách, vốn là cựu chiến binh Mỹ tại chiến trường Việt Nam, đã yêu cầu chúng tôi dẫn họ đến thăm các gia đình nạn nhân. Họ cảm thông, chia sẻ và hứa sẽ giúp đỡ nếu có điều kiện”- bà Hóa khẳng định. Điển hình là ông Bruce (một cựu chiến binh Mỹ bị nhiễm chất độc hóa học tại chiến trường Tây Ninh) và vợ là Elaine, sau khi đến thăm những gia đình bị nhiễm chất độc da cam, đã vận động các bè bạn hỗ trợ cho Hội 36 triệu đồng.

Điểm đến hấp dẫn

Kết thúc một ngày ở phố cổ Hội An, chúng tôi đã tìm ra câu trả lời cho câu hỏi ban đầu: Chất độc da cam không hề ảnh hưởng đến hoạt động du lịch nơi này.

Minh chứng rõ ràng nhất là rừng dừa Bảy Mẫu đang dần trở thành một điểm đến du lịch sinh thái đầy tiềm năng, hấp dẫn. Ông Nguyễn Văn Hiến, Trưởng phòng Tài nguyên Môi trường thành phố Hội An, xác tín thêm niềm tin nơi chúng tôi: “Theo cảm quan của tôi, rừng dừa

Bảy Mẫu hiện không ảnh hưởng gì đến môi trường sống của người dân. Bởi lẽ, những người đã từng lăn lộn trong cuộc chiến tranh hiện vẫn sống khỏe mạnh, bình thường. Chúng tôi đã do đạc quan trắc, nếu có gì bất thường thì cho khoan vùng lại, thông báo cho người dân biết ngay vì đây là điều cần thiết và không cần che giấu. Nhưng kết quả cho thấy vẫn ở mức bình thường. Du lịch Hội An không bị ảnh hưởng bởi chất độc da cam”.

Theo thống kê của Phòng Thương mại và Du lịch, năm 2010, ngành du lịch - dịch vụ chiếm hơn 70% tổng GDP của thành phố. Lượng khách tham quan Hội An từ năm 2006-2010 đạt tới gần 3,5 triệu lượt người, tốc độ tăng bình quân 11%/năm. Chiều xuống, du khách đổ về phố cổ Hội An càng nhiều. Họ thong thả đạp xe, dạo bộ hoặc thoải mái thăm thú mọi nơi, ăn uống một cách ngon lành trong hàng quán, thậm chí là những quán cóc bên đường. Với họ, chất độc da cam chưa bao giờ là nỗi ám ảnh từ khi đặt chân lên mảnh đất duyên dáng và nhiều sức hút mang tên Hội An.

Thu Hà - Văn Giang

Rừng dừa Bảy Mẫu sẽ thành khu du lịch sinh thái.

© Đức Thụy

Sống ở miền đất “chết”

Đồng bào dân tộc thiểu số xã Đông Sơn (A Lưới, Thừa Thiên - Huế) ở nơi vô cùng hẻo lánh. Từng ngày họ vẫn phải sống trong cảnh ô nhiễm môi trường nước và đất do chất độc dioxin gây ra. Hiện tại, đã có một số dự án nhằm cải thiện môi trường sống cho những người dân nơi đây.

Vượt qua hơn 200 km đường đèo từ thành phố Đà Nẵng chúng tôi về với Đông Sơn khi bóng hoàng hôn gần khuất núi. Đông Sơn hiện ra thật hùng vĩ giữa núi rừng đại ngàn. Men theo con đường bê tông ngoằn ngoèo, chúng tôi cũng tìm được trung tâm hành chính xã. Xa xa từng làn khói bay lên từ bếp của mỗi người dân như những đám mây trắng trôi về cuối trời. Cánh tay rắn rỏi của sơn nữ thoăn thoắt hứng từng gầu nước trong vắt chảy qua sân nhà. Âm thanh quen thuộc phát ra từ những chú chim rừng báo hiệu một ngày sắp tàn. Nó như thách thức với thời gian bởi chính nơi đây quân đội Mỹ đã làm thay đổi cả

một hệ sinh thái rừng. Biết bao người dân đã phải chịu những hậu quả nặng nề từ cuộc chiến tranh phi nghĩa đó. Đông Sơn là xã có điều kiện kinh tế kém phát triển, đa phần là đồng bào dân tộc thiểu số, trình độ dân trí, sản xuất thấp kém, cuộc sống gặp nhiều khó khăn. Nhưng có lẽ điều đặc biệt hơn cả là một số gia đình tại đây khi sinh con có biểu hiện dị tật bẩm sinh, nhiều trường hợp bị chết yểu. Nguyên nhân chính dẫn đến điều này là do bố mẹ chúng sinh sống tại nơi có chất độc da cam nên đã bị nhiễm.

Sống chung với “tử thần”

Ông Phùng Tửu Bôi - một chuyên gia về môi trường đã gắn bó với

Đông Sơn từ năm 1977 đưa chúng tôi tới nhà Chủ tịch UBND xã Đông Sơn Hồ Giang Nghinh. Dáng người đậm, thấp, miệng luôn mỉm cười ông nhanh nhẹn tiếp chúng tôi. Là một người gắn bó với mảnh đất này ngay từ khi thành lập xã, ông cho biết: “Đông Sơn trước kia là khu căn cứ quân sự của đế quốc Mỹ. Chúng cho xây dựng sân bay quân sự Aso nhằm tập kết chất độc dioxin để phun rải ở khu vực các tỉnh miền Trung. Chính vì thế, mảnh đất này đã bị phơi nhiễm chất độc da cam khá nặng nề. Được thành lập từ năm 1991, ban đầu xã Đông Sơn mới chỉ có 120 hộ dân sống tập trung trong một thung lũng có diện tích trên 2000 ha. Trụ sở hành chính của xã và 34

hộ dân nằm ngay trên nền sân bay cũ.” Ông Bôi cho biết thêm: “Họ không hay biết mình đang ở chính nơi bị ô nhiễm nặng nề về nguồn nước và đất do chất độc dioxin gây ra”. Năm 2000, Ủy ban 10-80 (Ban Khắc phục hậu quả chất độc hóa học sử dụng trong chiến tranh đối với sức khỏe con người) phối hợp với Công ty tư vấn môi trường Hatfield (HCL) của Canada tiến hành nghiên cứu và đưa ra kết luận về mẫu đất nhiễm độc dioxin tại “điểm nóng Aso”. Lúc ấy, trụ sở hành chính xã cũng như những hộ dân mới di chuyển đến chỗ ở mới cách khu vực sân bay từ 500m đến 1.000m. Trong căn nhà nhỏ nhẵn đối diện với Trung tâm văn hóa xã, vợ chồng

anh Hồ Gia Ngân (sinh năm 1967, dân tộc PaKô) đang cố gắng tập cho con gái tên Hồ Thị Ngọc Thu, 13 tuổi thói quen đi lại bởi em bị mù cả 2 mắt. Một điều làm chúng tôi rất ngạc nhiên đó là toàn bộ bốn bức tường dán kín giấy khen và những bức tranh do Thu vẽ trước khi bị mù. Gia đình anh là 1 trong 34 hộ dân từng sống tại nền đất cũ của sân bay Aso. Vợ anh đã 14 lần sinh nhưng chỉ có 3 cháu còn sống. Nỗi đau chưa dừng lại ở đó khi Thu đã phải phẫu thuật não 3 lần (từ 2004-2006) mới có thể sống được, nhưng lại bị mù vĩnh viễn. Hiện, 2 đứa con còn lại của anh mắt cũng đã mờ dần, 1 tai bị điếc. Không chỉ những gia đình đã từng sống trong

Những ngôi nhà bê tông dần thay cho những mái tranh cũ nát, Đông Sơn đổi thay so với nhiều năm trước. Song người dân vẫn phải sống bên cạnh vùng đất “tử thần”: sân bay Aso, một trong những nơi có tỉ lệ nhiễm độc dioxin cao nhất Việt Nam.

Hồ Thị Ngọc Thu 13 tuổi sẽ không bao giờ còn nhìn thấy những bức tranh mình từng vẽ. Cha em, anh Hồ Gia Ngân, đứng trên nền đất cũ ngôi nhà của họ trong sân bay Aso.

Lũ trẻ hồn nhiên thả mình trong dòng suối mát, con bò vàng thong thả gặm cỏ. Về ngoài bình yên như mọi miền quê Việt Nam ẩn giấu hiện thực khắc nghiệt: ở Đông Sơn, từ dòng nước cho tới đất đai, cây cỏ đều bị mang hiểm họa dioxin. Chị Nguyễn Thị Huệ (ảnh trên) bị rụng tóc và đau đầu từ năm 2008, em Hồ Thị Cầu 15 tuổi nhỏ như trẻ lên 8 tuổi (ảnh dưới), những đứa trẻ bị dị tật bẩm sinh, những gia đình cả nhà mang nhiều căn bệnh hết sức kì lạ. Cây keo tai tượng là loài cây duy nhất phát triển bình thường ở đây.

▶▶ sần bay mà ngay cả những hộ dân sống cách xa khu vực đó cũng bị nhiễm độc. Điều đáng nói, mặc dù đã được khuyến cáo về việc cấm dùng nước giếng, mương máng bị nhiễm độc nhưng hầu hết các gia đình ở Đông Sơn đều phải sử dụng trong tất cả các sinh hoạt, từ tắm giặt cho tới ăn uống... Mặc dù biết đây là nguồn nước đã bị nhiễm chất độc dioxin nhưng họ không còn sự lựa chọn nào khác. Bởi, công trình nước sạch tự nhiên do Ủy ban 10-80 xây dựng cho người dân cũng đã bị hư từ nhiều tháng nay. Gia đình chị Hồ Thị Hải (dân tộc PaKô), có 4 người con nhưng một cháu gái sinh được 3 năm thì mất do thường xuyên đau đầu, tức ngực, khó thở.

Con gái lớn của chị sinh ra 2 tháng chỉ được 1kg, nay đã 15 tuổi nhưng rất yếu, có những triệu chứng giống người em đã mất. Nhiều người dân trong vùng mắc những bệnh rất kì quái. Chẳng hạn như trường hợp của chị Nguyễn Thị Huệ (dân tộc Katu), đang khỏe mạnh bỗng dưng năm 2008 bị đau đầu dẫn đến rụng tóc hoàn toàn, khắp người đau yếu. Từ đó đến nay tóc chị đã rụng 2 lần, gần nhất là năm 2010. Mọi sinh hoạt trong gia đình chị đều sử dụng nước giếng. Còn rất nhiều gia đình có hoàn cảnh tương tự, họ tuy không trực tiếp tham gia chiến tranh nhưng lại phải gánh chịu những nỗi đau da cam. Khi được hỏi về chất độc da cam, hầu như họ

không biết gì, có chăng cũng chỉ lo mơ về hậu quả của nó.

Gian nan cuộc hồi sinh

Nền kinh tế nơi đây tự cung tự cấp, sản xuất manh mún, nhỏ lẻ không có sự tập trung. Chính vì thế, cuộc sống của họ gặp rất nhiều khó khăn. Họ chỉ biết trông chờ vào hạt thóc, bán gia súc để mưu sinh. Thế nhưng, trên những cánh đồng lúa đang độ làm đòng trở bông là hình ảnh của cây lúa còi cọc, thấp lè tè bởi đất đai bạc màu. Chỉ có khoảng 5cm đất mặt là phù sa còn lại là đất sét pha lẫn cao lanh; chỉ cần một trận mưa lớn là bị rửa trôi ngay lập tức. Vì vậy, việc trồng trọt gặp rất nhiều khó

khăn. Hơn thế, vào khoảng tháng 3 đến tháng 5 gió Nam bắt đầu thổi mạnh, lúa đang thời kì thụ phấn trở bông sẽ bị hư hại làm cho năng suất cực kì thấp. Đất đai bạc màu lại bị nhiễm chất dioxin, người dân vẫn đang luẩn quẩn đi tìm lời giải cho bài toán canh tác. Cách đây vài năm người dân đã biết chăn thả trâu bò nhưng hiệu quả chưa cao, nhất là khi thời tiết giá lạnh, rét đậm kéo dài làm trâu bò chết gần hết. Họ đã phải đi vay mượn từ nhiều nguồn khác nhau để mua con giống nhưng chỉ cần một đợt rét hoặc dịch bệnh là trắng tay.

Tín hiệu đáng mừng nhất là cách đây 6 năm, các nhà khoa học đã tìm được cây keo tai tượng có thể thích

nghi với môi trường tại địa phương. Chính vì thế, từ năm 2005, Đông Sơn đã đưa loại cây này vào trồng, giúp người dân phát triển kinh tế. Hiện tại, toàn xã đã trồng được gần 800 ha, phủ xanh toàn bộ khu vực đất trống.

Chúng tôi rời Đông Sơn khi mặt trời đã đứng bóng. Những đứa trẻ đang hồn nhiên tắm bên dòng suối. Trên thảm cỏ xanh mượt dưới nền sân bay cũ bị nhiễm độc thấp thoáng bóng những chú trâu, bò lộ rõ cặp xương sườn đang cặm cụi gặm cỏ.

Bài: Mạnh Hùng
Ảnh: Phúc Thái

Ông Bôi “bồ kết”

Cây bồ kết có nhiều lợi thế vì nhiều gai lớn và mọc rất nhanh.

© Phúc Thái

Đó là cách gọi triu mến mà người dân xã Đông Sơn (A Lưới, Thừa Thiên - Huế) dành cho ông Phùng Tửu Bôi trong nhiều năm qua. Ông chính là người đã dày công nghiên cứu và xây dựng thành công hàng rào xanh bằng cây bồ kết gai để cách ly người và gia súc khỏi vùng đất nhiễm dioxin.

Dáng người nhỏ thó, nhanh nhẹn; tính cách thân thiện, cởi mở và một sự hiểu biết rộng về nhiều cánh rừng ở Việt Nam, về chất độc dioxin là cảm nhận đầu tiên của tôi về ông. Trong suốt 36 năm qua, ông không thể thống kê được hết số lần đã đến A Lưới cũng như kể hết những đợt bị vất vả. Chỉ với một cuốn sổ tay, một cái máy ảnh, bộ quần áo giản dị và đôi dép quai hậu, ông sẵn sàng cho những chuyến đi mới. Với những bước chân sỏi rỗng, gập gáp, đường

như ông muốn “chạy đua cùng thời gian” để có thể làm thêm một điều gì nữa có ích cho Đông Sơn. “Đối với bà con đồng bào dân tộc thiểu số nơi đây, cho tiền cũng không quý bằng việc nói lời phải giữ lấy lời”, ông Bôi quả quyết. Việc nhắc đi nhắc lại điều này đối với bất kỳ ai muốn vào Đông Sơn đã giúp tôi lý giải vì sao ông lại nặng lòng và gắn bó tha thiết với vùng đất này đến vậy.

Lần đầu ông đến Đông Sơn, A Lưới vào năm 1975 để cùng các nhà khoa học khác nghiên cứu về tổn hại sinh thái do chiến tranh ở Việt Nam. A

Lưới là vùng đất từng hứng chịu hàng nghìn lít chất độc có cả dioxin do Mỹ phun rải. Là Giám đốc Trung tâm Bảo tồn tự nhiên và Phát triển cộng đồng (Hội Khoa học kỹ thuật lâm nghiệp Việt Nam), ông không khỏi quặn lòng khi biết chất độc da cam là nguyên nhân chính tàn phá cánh rừng và cuộc sống con người nơi đây. “Tôi đã đi khảo sát hầu hết các cánh rừng ở Việt Nam, nhiều vùng đất còn bị tàn phá nặng nề hơn A Lưới, nhưng không hiểu tại sao tôi lại chọn nơi đây, gắn bó và dồn nhiều tâm huyết cho nó đến thế”, ông giải thích như vậy về việc làm của mình.

Vạn sự khởi đầu nan

Ban đầu, do bất đồng về ngôn ngữ, nên việc ông tiếp cận, tuyên truyền về tác hại của chất độc da cam để thuyết phục người dân tránh xa khu vực nhiễm dioxin gặp rất nhiều khó khăn, bởi sự hiểu biết của bà con dân tộc thiểu số người Pa Kô, Cà Tu, Tà

Ôi còn hạn chế. Sau nhiều lần tiếp cận, làm quen, ông đã gây dựng được lòng tin với cán bộ xã và họ tự nguyện trở thành phiên dịch cho ông. Giờ đây, đối với chính quyền và người dân Đông Sơn, ông như “người một nhà”. Mỗi lần ông phải ở lại lâu ngày, các cán bộ, chiến sỹ Đồn biên phòng cửa khẩu A Đốt luôn sẵn sàng chuẩn bị nơi ăn nghỉ cho ông. Qua nghiên cứu, ông và các đồng nghiệp nhận thấy việc khoanh vùng bằng cách xây tường hoặc làm hàng rào dây thép gai bao quanh 2 ha đất nhiễm dioxin ở sân bay Aso đều rất tốn kém lại không hiệu quả vì bà con sẽ đập phá để lấy sắt bán. Sau nhiều lần ra vào A Lưới, ông nảy ra một ý tưởng đơn giản: làm hàng rào bằng cây bồ kết, vừa rẻ, vừa dễ trồng, lại cải thiện được môi trường. Hàng rào bồ kết sẽ ngăn cản không cho người và gia súc vào khu vực nguy hiểm. Cây bồ kết có nhiều lợi thế vì nhiều gai lớn và mọc rất nhanh, khi cháy nhiều khói nên không làm củi được. Hơn nữa, nó có thể chịu đựng được những điều kiện khắc nghiệt ở vùng đất này.

Thông qua các mối quan hệ và sự nỗ lực của bản thân, đầu năm 2005, ông được Ngân hàng Thế giới tài trợ hai vạn cây bồ kết gai và cây keo gai trồng làm hàng rào. Khi công trình còn dang dở thì trận lũ cuối năm 2005 đã cuốn trôi tất cả... “Thật lòng cũng có những lúc tôi cảm thấy nản chí và muốn bỏ cuộc vì bao nhiêu tâm huyết, công sức đã bị phá hủy chỉ trong một sớm một chiều. Nhưng đã hứa với bà con rồi thì dù khó khăn đến mấy, tôi cũng phải cố gắng thực hiện”, ông bộc bạch. Vì vậy, ông và đồng nghiệp lại bắt tay làm lại từ đầu. “Trong “cuộc chiến” này tôi không hề đơn độc. Không chỉ có người thân, bạn bè mà các đồng nghiệp cũng luôn kề vai sát cánh cùng tôi trong suốt chặng đường dài”. Đến năm 2007, thông qua một số tổ chức quốc tế trong đó có Legacies Project (Hoa Kỳ) ông lại được hỗ trợ trên hai vạn cây bồ kết gai và keo gai.

Trời không phụ lòng người. Đến nay, cây bồ kết gai đã cao hơn 1,5m, bọc bên ngoài hàng rào dây thép gai, tạo thành một “tấm chắn” vững chắc, dày khoảng nửa mét bao quanh khu

vực nhiễm dioxin nặng. Đứng trước hàng rào bồ kết, ông Bôi phấn khởi: “Do đất bị nhiễm độc nên cây bồ kết gai phát triển hơi chậm hơn so với bình thường nhưng vài năm nữa hàng rào xanh này sẽ cao khoảng 3m. Khi được 5 năm, bồ kết rụng hạt. Hạt lại nảy mầm làm cho hàng rào ngày càng dày thêm, tạo một thành lũy vững chắc ngăn người dân và súc vật xâm nhập. Hơn nữa, hàng rào sẽ góp phần giữ nguyên hiện trạng khu vực này, giúp cho các nhà khoa học tiếp tục nghiên cứu về khả năng phân hủy của chất dioxin”.

... những trần trở

Đông Sơn hiện có 288 hộ đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống ở 6 thôn. Số người bị ảnh hưởng chất độc da cam nhiều nhưng hiện mới chỉ có 42 trường hợp được hưởng chế độ trợ cấp, còn lại 291 đối tượng thuộc mọi lứa tuổi vẫn chưa được hưởng. Điều mà ông Bôi lo lắng, trần trở là nếu không nhanh chóng tìm ra biện pháp cải tạo môi trường, nâng cao cuộc sống người dân, thì sẽ ngày càng có thêm nhiều người bị ảnh hưởng của chất độc da cam. Vì lẽ đó nên dù năm nay đã ở tuổi 72, ông vẫn đang áp ụ việc giúp bà con trồng thành công cây mây, giò bầu tăng thu nhập, cải thiện cuộc sống. Để thực

hiện điều này, trong khuôn khổ một dự án mới, ông đã phối hợp với Ban Quản lý rừng phòng hộ A Lưới ương 2 vạn cây giống. Và hiện đã có 80 hộ đăng ký tham gia trồng cây mây. Sau khi khảo sát điều kiện của từng hộ, ông và các cộng sự sẽ tổ chức tập huấn, hướng dẫn cho bà con trồng trong năm nay. “Hiếm có người nào yêu mến vùng đất này như ông Bôi. Không chỉ nỗ lực tìm ra loại cây trồng giúp bà con phát triển kinh tế, ông còn tích cực vận động các nguồn tài trợ để xây dựng công trình cấp nước tập trung tự chảy cho xã”, ông Hồ Giang Nghinh, Chủ tịch UBND xã cho biết.

Đối với ông Bôi, niềm vui lớn nhất không phải là giải thưởng trong cuộc thi Ngày sáng tạo Việt Nam cho đề tài khoa học về hàng rào bồ kết của ông mà chính là việc góp phần giúp nhiều người hiểu hơn về hậu quả do dioxin gây ra. “Tôi mong sẽ ngày càng có nhiều người biết đến Đông Sơn, A Lưới và sẽ có những người thực sự yêu vùng đất này, tạo được niềm tin để cùng chính quyền địa phương làm tiếp những việc còn dang dở nhằm nâng cao cuộc sống cho bà con”. Vì vậy, mỗi khi có ai hoặc đoàn khách nào tỏ ý muốn vào thăm A Lưới, ông sẵn sàng thu xếp công việc để tình nguyện làm hướng dẫn viên du lịch.

Nguyễn Xuân

Lớp rào keo gai giúp bảo vệ các cây bồ kết phía trong, tạo thành một hàng rào hoàn chỉnh.

© Phúc Thái

Thông tin tiện ích

Bạn đọc có thể tìm hiểu về chất độc da cam ở các trang web và liên hệ trực tiếp đến những địa chỉ như sau:

Website

www.dava.danang.gov.vn (tiếng Việt)

Đây là website của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Đà Nẵng. Tại địa chỉ này, bạn có thể cập nhật khá đầy đủ các hoạt động của Hội, bài viết về các nạn nhân tiêu biểu, chế độ chính sách cho nạn nhân, thời sự trong nước và quốc tế xoay quanh các vấn đề chất độc da cam, các thông tin khoa học liên quan đến vấn đề da cam, địa chỉ của các nạn nhân da cam đang cần giúp đỡ.

Địa chỉ: 522 Ông Ích Khiêm, quận Hải Châu, TP. Đà Nẵng
Điện thoại: (+84)511 3866521; Email: ao.dava@yahoo.com.vn

http://hoianhava.com/vi/trang-chu (tiếng Việt)

Đây là website do Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Hội An thành lập, nhằm tuyên truyền, vận động các cá nhân, tập thể tự nguyện đóng góp giúp đỡ và bảo vệ quyền lợi cho các nạn nhân chất độc da cam trên địa bàn thành phố Hội An. Đồng thời, bạn có thể tìm thấy thông tin khoa học, chính sách và tập hợp, đoàn kết, động viên nạn nhân chất độc da cam khắc phục khó khăn tham gia các hoạt động xã hội, hòa nhập cộng đồng.

Địa chỉ: 128 Trần Hưng Đạo, thành phố Hội An
Điện thoại: (+84)510 3917 880

www.vava.org.vn (tiếng Việt)

Đây là website của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam thành lập ngày 10/01/2004, nhằm giúp đỡ, bảo vệ quyền lợi cho những nạn nhân chất độc da cam; tạo và xây dựng mối quan hệ với các cơ quan, tổ chức trong và ngoài nước; tổ chức thu thập hồ sơ, chứng cứ tiến hành khiếu kiện dân sự các công ty sản xuất chất độc da cam của Mỹ.

Địa chỉ: 35 đường Hồ Mễ Trì, phường Nhân Chính, Thanh Xuân, Hà Nội
Điện thoại: (+84)4 62652642
Email: vava@vava.org.vn hoặc vavacenter@gmail.com

www.office33.gov.vn (tiếng Việt)

Đây là website của Bộ Tài nguyên và Môi trường, nhằm cung cấp các thông tin trong việc khắc phục hậu quả chất độc hoá học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam; tiến hành tham mưu, nghiên cứu và khoanh vùng để phòng và chống nhiễm độc cho nhân dân sống trong vùng ô nhiễm; phục hồi môi trường; xây dựng, triển khai và kiểm tra việc thực hiện chế độ, chính sách đối với nạn nhân; tổ chức chăm sóc, giúp đỡ, chữa bệnh cho nạn nhân.

Địa chỉ: 83 Nguyễn Chí Thanh - Hà Nội
Điện thoại: (+84)4 37735951, (+84)4 37735952
Email: website33@office.gov.vn

www.vnrc.org.vn (tiếng Việt)

Đây là website của Trung ương Hội Chữ thập đỏ Việt Nam, cung cấp các thông tin về nạn nhân chất độc da cam/dioxin, cứu trợ khẩn cấp và trợ giúp nhân đạo.

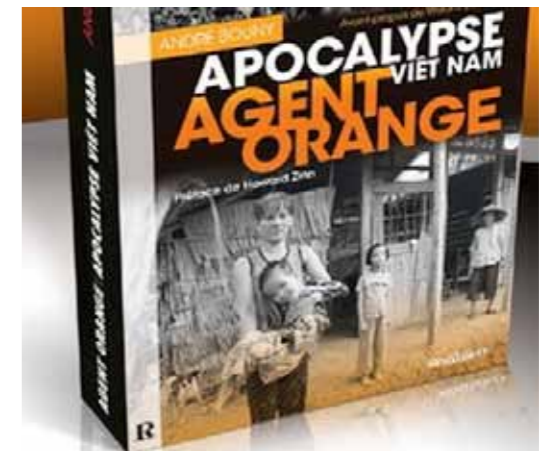
Địa chỉ: 82 Nguyễn Du, Hà Nội
Điện thoại: (+84)4 38224030-38263703
Email: vnrcq@netnam.org.vn
Cơ quan đại diện phía Nam:
Địa chỉ 201 Nguyễn Thị Minh Khai - Quận 1 - thành phố Hồ Chí Minh
Điện thoại: (+84)8 38391271; Email: ctdpn@yahoo.com

Địa chỉ Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin một số tỉnh miền Trung – Tây Nguyên

- **Tỉnh Bình Định:** Trụ sở Hội: Hẻm 1, đường Bế Văn Đàn, Phường Ghénh Ráng, thành phố Quy Nhơn. Điện thoại: (+84)56 2210842
- **Tỉnh Dak Lak:** Trụ sở Hội: số 23 Trường Chinh, thành phố Buôn Ma Thuột. Điện thoại: (+84)500 3953041.
- **Tỉnh Gia Lai:** Trụ sở Hội: số 10 Hai Bà Trưng, thành phố Pleiku. Điện thoại: (+84)59 3716915.
- **Tỉnh Khánh Hòa:** Trụ sở Hội: Nhà C2, Khu Liên Cơ 1, số 1, Trần Phú, thành phố Nha Trang. Điện thoại: (+84)58 3820911
- **Tỉnh Kon Tum:** Trụ sở Hội: số 100 Urê, phường Trường Chinh, thành phố Kon Tum. Điện thoại: (+84)60 3915117.
- **Tỉnh Quảng Nam:** Trụ sở Hội: số 10, Trần Hưng Đạo, thành phố Tam Kỳ. Điện thoại: (+84)510 3820625.
- **Tỉnh Quảng Ngãi:** Trụ sở Hội: số 2, Phan Huy ích, Phường Trần Hưng Đạo, thành phố Quảng Ngãi. Điện thoại: (+84)55 3714711
- **Tỉnh Thừa Thiên-Huế:** Trụ sở Hội: số 28, Nguyễn Khuyến, thành phố Huế. Điện thoại: (+84)54 3610383.

Sách và tài liệu

- *Chất độc da cam: Thảm kịch và di họa* (tiếng Việt) - Nhiều tác giả, Nhà xuất bản Văn nghệ thành phố Hồ Chí Minh năm 2004.
- *Vi nổi đau da cam* (sách ảnh tiếng Việt) - nhiều tác giả, Nhà xuất bản Thông tấn năm 2006.
- *Chất độc da cam, dioxin & hệ quả* (tiếng Việt) - Tác giả Nguyễn Văn Tuấn, Nhà xuất bản Trẻ, năm 2004.
- *Chất độc da cam tại Việt Nam: Tội ác hôm qua, thảm họa ngày nay* (tiếng Việt) - Hội hữu nghị Pháp - Việt xuất bản tại Pháp, năm 2005.
- *Histoires des victimes de l'agent orange au Vietnam* (tiếng Pháp) - Trung tâm nghiên cứu về giới, gia đình và môi trường, Nhà xuất bản Thế giới.
- *Green Lantern: Agent Orange de Geoff Johns* (tiếng Anh) - Tác giả Philip Tan et Jonathan Glapion, xuất bản năm 2010.
- *Khi vũ khí im tiếng* (tiếng Italia) - của nữ tác giả Sandra Scagliotti.
- *Agent Orange Collateral Damage in Viet Nam* (tiếng Anh) - Tác giả Philip Jones Griffiths, Trolley Press, Hartford (Connecticut), xuất bản năm 2004.

- *Apocalypse Việt Nam Agent Orange* (tiếng Pháp) - Tác giả André Bouny, xuất bản 2010.

Văn Giang - Đoàn Khoa - Nguyễn Xuân